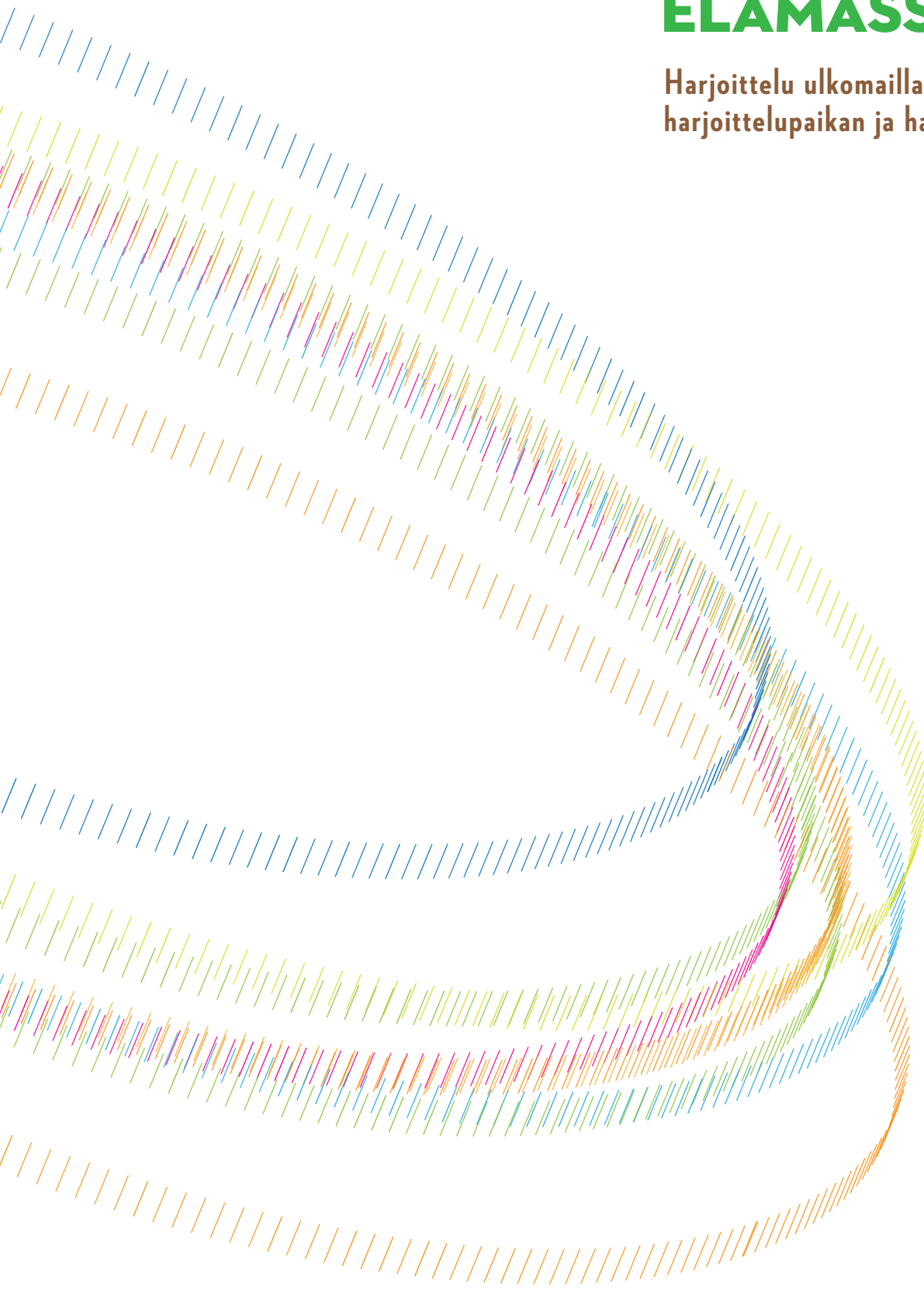

KORVAAMATON VOIMAVARA JA TÄRKEÄ VAIHE ELÄMÄSSÄ

Harjoittelu ulkomailla
harjoittelupaikan ja harjoittelijan silmin

Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry
Finlands kultur- och vetenskapsinstitut rf
The Finnish Cultural and Academic Institutes

Svenska
kulturfonden

SISÄLLYS

Esipuhe	1
1 Johdanto	2
2 Yleistä harjoittelusta.	5
2.1 Harjoittelun volyymi.	5
2.2 Harjoittelijoiden valinta.	7
3 Harjoittelijoiden tausta	9
3.2 Opiskelutausta ja aikaisempi kielitaito	9
3.2 Työkokemus sekä harjoittelijoiden luonne ja persoonallisuus	10
4 Harjoittelusta	12
4.1 Yleistä	12
4.2 Perehdytys	12
4.3 Työ harjoittelupaikassa	13
4.4 Ilmapiiri ja elämä harjoittelun aikana	16
4.5 Harjoitteluorganisaation ja harjoittelijan välinen yhteydenpito	18
4.6 Esiintykö harjoittelun yhteydessä ongelmia?	19
5 Harjoittelun merkitys	21
5.1 Merkitys harjoitteluorganisaatiolle	23
5.2 Merkitys harjoittelijalle	22
5.2.1 Yleistä	22
5.2.2 Työmarkkinat ja ura	23
5.2.3 Ammatti-identiteetti ja ammatillinen osaaminen	24
5.2.4 Kokemuksia ulkomailta ja kielitaidon kohentumista.	26
5.2.5 Opinnot	28
6 Päätelmät ja kehittämissuhteet	29
6.1 Päätelmät	29
6.2 Kehittämissuhteet.	31
7 Lähteet	33

Kerttu Raittila, Riina Kontkanen ja Pasi Saukkonen
Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore
2015

Julkaisija:
Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry
Hallituskatu 2 B, 00170 Helsinki
www.instituutit.fi
skti@instituutit.fi

ISBN: 978-952-7170-02-1
ISBN: 978-952-7170-03-8 (PDF)

Graafinen suunnittelu: Etsuro Endo, Etsuro Design
Painopaikka: Hämeen Kirjapaino Oy, Tampere, 2015

ESIPUHE

Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ympäri maailmaa ovat vuosien varrella ottaneet vastaan satoja harjoittelijoita. Harjoittelijat muodostavat tärkeän ja melkein itsestään selvän osan instituuttien toimintaa, mutta harjoittelujakson merkitystä harjoittelijoille ja harjoitteluorganisaatioille ei ole koskaan tutkittu. Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry antoi sen takia Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiölle (Cupore) tehtäväksi selvittää asiaa ja antaa kehitysehdotuksia toiminnalle. Selvitys on toteutettu opetus- ja kulttuuriministeriön tuella.

Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMOn ohella Svenska kulturfonden on merkittävä Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituuttien harjoittelupaikkojen rahoittaja. Instituuttien lisäksi Svenska kulturfonden tukee harjoittelua myös eräissä muissa organisaatioissa eri maissa. Svenska kulturfonden halusi arvioida harjoittelijaohjelmansa vaikuttavuutta myös säätiön yleisten tavoitteiden kautta ja tilasi sen takia selvityksestä ruotsinkielisen version, joka huomioi myös säätiön muita yhteistyöorganisaatioita.

Olemme halunneet julkaista molemmat kieliversiot yhtenä julkaisuna ja säilyttää kaikki lainaukset alkuperäiskielellä. Kieliversiot eroavat toisistaan muutamassa kohtaa. Suomenkielisestä versiosta löytyy kappale 4.5 Harjoitteluorganisaation ja harjoittelijan välinen yhteydenpito, joka koskee lähinnä kulttuuri- ja tiedeinstituutteja. Ruotsinkielisestä versiosta löytyy kappale 5.3 Betydelse för Svenska kulturfonden, joka puuttuu suomenkielisestä versiosta. Muilta osin kieliversiot ovat identtisiä.

Haluamme kiittää lämpimästi Cuporen Kerttu Raittilaa, Riina Kontkasta ja Pasi Saukkosta, jotka ovat kirjoittaneet raportin. Haluamme myös kiittää CIMOa, hankkeen ohjausryhmää sekä kaikkia niitä harjoitteluorganisaatioiden johtajia ja entisiä harjoittelijoita, jotka vastasivat kyselyyn tai osallistuivat haastatteluihin.

Selvitys tilattiin sisäiseksi työkaluksi arvioimaan ja kehittämään omaa toimintaamme. Uskomme kuitenkin, että tästä raportista on hyötyä myös muille harjoittelijoiden kanssa työskenteleville organisaatioille.

Helsingissä 9.9.2015

Tove Ekman
Toiminnanjohtaja
Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry

Leif Jakobsson
Johtaja
Svenska kulturfonden

1 JOHDANTO

Suomella on ulkomailla kaksitoista kulttuuri-instituuttia ja neljä tiedeinstituuttia.¹ Instituutit muodostavat verkoston, jonka jäsenet ovat säätiöiden tai rahastojen ylläpitämiä itsenäisiä yleishyödyllisiä organisaatioita. Instituuttien tavoitteiden saavuttamisen edistämiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö voi myöntää niille harkinnanvaraista valtionavustusta. Lisärahoitusta ja muuta tukea ne saavat toimintaansa muun muassa tiedettä, taidetta ja kulttuuria tukevilta säätiöiltä, yrityksiltä sekä koti- ja ulkomaisilta yhteistyökumppaneilta.

Vuonna 2012 instituuttien keskinäistä yhteistyötä koordinoiva ja kehittävä sekä niiden asemaa kotimaassa tukeva Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry teetti opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella selvityksen instituuttien vaikuttavuudesta.² Kulttuuri- ja tiedeinstituuttien toimintaa, tuotoksia ja vaikuttavuutta ei ollut aikaisemmin arvioitu. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiölle (Cupore) toteuttama selvitys osoitti, että instituuttien vaikuttavuudessa tärkeä rooli on työllistymisen edistämällä. Instituuttien monipuolinen toiminta, johon kuuluu esimerkiksi kurssien, konferenssien ja kulttuuritilaisuuksien järjestämistä sekä residenssitoiminnan ylläpitämistä, tarjoaa työtilaisuuksia ja mahdollisuuksia uran edistämiseen tutkijoille, taiteilijoille ja kulttuurialan toimijoille. Lisäksi instituutit tarjoavat eripituisia harjoittelumahdollisuuksia opiskelijoille ja vastavalmistuneille.

Useimmat kulttuuri- ja tiedeinstituutit ovat melko pieniä organisaatioita. Tämän vuoksi harjoittelijat muodostavat suhteellisen suuren osan niiden henkilökunnasta. Instituuttiverkoston oman selvityksen mukaan harjoittelijoiden määrä vuosina 2001–2010 oli noin 520 henkilöä.³ Harjoittelun volyymin lisäksi tärkeänä voi pitää myös niitä kokemuksia, tietoja ja taitoja, jotka harjoittelijat saavat harjoittelustaan. Arvioinnissa todettiin, että ”tarkka tieto siitä, millä tavalla harjoittelu instituuteissa todella edistää nuorten uraa ja työllistymismahdollisuuksia vaatisi ja ansaitsisi oman selvityksensä” (Kontkanen ym. 2012, 46).

Käsillä oleva selvitys on näin ollen jatkoa vuoden 2012 vaikuttavuus selvitykselle, ja sen on Cuporelta tilannut Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry yhdessä Svenska kulturfondenin (jäljempänä Kulturfonden) kanssa.⁴ Suomen ulkomailla sijaitsevien kulttuuri- ja tiedeinstituuttien lisäksi Kulturfondenilla on määräaikaista sopimuksia yhteistyöstä eräiden muiden ulkomailla sijaitsevien toimijoiden kanssa. Nämä ovat vuonna 2013 Aibolandin museo Haapsalussa, Pohjoismaiden ministerineuvoston toimisto Pietarissa, Skandinaviska föreningens konstnärshus Roomassa, Suomen Kuntaliiton toimisto Brysselissä, Reykjavik Arts Festival sekä Scandinavia House New Yorkissa.

Selvityksen tarkoituksena on hankkia lisää tietoa harjoittelusta ylipäätään sekä erityisesti saada vastauksia harjoitteluvaihdon merkityksestä sekä harjoittelijoille itselleen että niille organisaatioille, joihin harjoittelijat sijoittuvat. Selvityksen kysymykset ovat seuraavat:

- Minkälaisista määristä on kyse, kun tarkastellaan harjoittelijoita ja harjoittelua Suomen ulkomailla sijaitsevilla kulttuuri- ja tiedeinstituuteissa sekä Svenska kulturfondenin muissa sopimuskumppaneissa?
- Minkälaisia harjoittelijat ovat opiskelutaustansa ja muiden taustatekijöiden osalta?
- Miten harjoittelu toteutuu käytännössä?
- Kuinka harjoitteluorganisaatioissa⁵ koetaan harjoittelijoiden rooli ja merkitys?
- Minkälaisia valmiuksia harjoittelu antaa työelämään ja mitä muuta merkitystä harjoittelulla on harjoittelijoille?
- Millä tavalla harjoittelijoiden ja harjoitteluorganisaation välistä suhdetta voitaisiin parantaa sen jälkeen, kun harjoittelu on päättynyt?

1 Instituuttiverkoston kuuluu myös Espoossa sijaitseva Hanasaaren ruotsalais-suomalainen kulttuurikeskus, joka ei kuitenkaan Suomessa sijaitsevana kuulu tämän selvityksen kohdeorganisaatioihin.

2 Kontkanen ym. 2012. Selvityksen loppuraportti löytyy Cuporen kotisivulta, http://www.cupore.fi/julkaisut_122012.php. Loppuraportin tiivistelmä on saatavissa instituuttiyhdistyksen kotisivulta suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi, <http://www.instituutit.fi/fi/>.

3 Tästä luvusta puuttuvat tiedot tiedeinstituuteissa olleista harjoittelijoista.

4 Selvityksen ovat toteuttaneet Riina Kontkanen (ajanjaksolla 1.5.2014–30.6.2014; 1.8.2014–31.10.2014; 1.5.2015–31.5.2015), Kerttu Raittila (ajanjaksolla 1.10.2014–20.4.2015) ja Pasi Saukkonen. Hankkeen tueksi perustettiin ohjausryhmä, jossa ovat olleet edustettuna Ilmi Villacis Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry:stä (Villacis siirtyi Lukukeskukseen vuoden 2015 alusta), Tove Ekman Svenska kulturfondenista (siirtyi Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry:hyn vuoden 2015 alusta), Kirsti Merikanto ja Jaana Mutanen CIMOsta sekä Riitta Heinämaa Suomen Viron-instituutista (instituutin johtaja vuoden 2014 loppuun saakka). Svenska kulturfondenin yhteyshenkilö hankkeessa oli vuonna 2015 Karoline Berg.

5 Suurin osan selvityksen kohdeorganisaatioista on siis Suomen ulkomailla sijaitsevia kulttuuri- ja tiedeinstituutteja (16 kappaletta). Koska tarkastelussa on myös Kulturfondenin muut yhteistyökumppanit, niitä tahoja, joihin harjoittelijat ovat sijoittuneet, kutsutaan jatkossa pääsääntöisesti nimellä ”harjoitteluorganisaatiot”.

Selvitys aloitettiin keväällä 2014 kartoittamalla harjoittelun volyyymiä vuosien 2002 ja 2013 välillä. Yleistiedot harjoittelusta saatiin Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskukselta CIMOsta (jäljempänä CIMO) ja Kulturfondenista, ja niitä täydennettiin tiedustelemalla suoraan kulttuuri- ja tiedeinstituuteista sekä Kulturfondenin muilta yhteistyötahoilta. Kesällä 2014 selvitettiin harjoittelussa olleiden henkilöiden yhteystietojen toimivuutta ottamalla heihin sähköpostitse yhteyttä.⁶

Selvityksen aineisto koostuu kyselyvastauksista ja haastatteluista sekä Kulturfondenilta saaduista harjoitteluraporteista. Yksi kysely lähetettiin syksyllä 2014 harjoitteluorganisaatioille ja toinen niille harjoittelussa olleille henkilöille, joiden yhteystiedot saatiin varmistettua.⁷ Molemmista kyselyistä tehtiin suomenkielinen ja ruotsinkielinen versio. Suomenkieliset harjoitteluorganisaatiokyselyt lähetettiin Suomen ulkomailla oleville kulttuuri- ja tiedeinstituuteille sekä CIMOn kautta harjoitteluun menneille, ruotsinkieliset kyselyt puolestaan Kulturfondenin muille sopimuskumppaneille sekä Kulturfondenin kautta harjoitteluun menneille.⁸

Harjoitteluorganisaatiiovastauksia saatiin 19 kappaletta eli kolmea organisaatiota lukuun ottamatta kaikilta. Harjoittelukysely lähetettiin 288 osoitteeseen, joista vastauksia saatiin 89 henkilöltä. Vastausprosentti oli siis 31 %. Suomenkielisiä harjoittelijavastauksia saatiin 60 kappaletta, ruotsinkielisiä puolestaan 29. Vaikka vastausprosentti jäi suhteellisen alhaiseksi, varsinkin tarkasteltaessa kaiken kaikkiaan harjoittelussa olleiden määrää tarkasteluajakaudella, saadut vastaukset edustavat melko hyvin eri harjoitteluorganisaatioita ja eri ajankohtia. Lisäksi vastausten määrä on riittävä luotettavien suuntaa antavien päätelmien tekemiseksi kyselyn eri osa-alueilta.

Taulukko 1. Selvityksen aineiston jakautuminen harjoitteluorganisaatioiden, harjoitteluvuosien ja aineistotyyppien mukaan

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Yhteensä
Finnagora				1	1	1								3
Institutum Romanum Finlandiae	1				1			1						3
Suomalais-norjalainen kulttuuri-instituutti		1		1		1	1	1 ^{HK}		1	2	4		12
Suomen Ateenan-instituutti					1	2 ^{HK}	1	1		1		1		7
Suomen Benelux-instituutti						1	3		2	1	1 ^L	1		9
Suomen Japanin instituutti							2		1		1	1		5
Suomen Lontoon instituutti									1		1 ^{HK}			2
Suomen Lähi-idän instituutti		1		1				1		1		1		5
Suomen Madridin-instituutti									1					1
Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutti										1	1 ^{HK}			2
Suomen Pietarin instituutti				1						1				2
Suomen Ranskan instituutti					1				1		1	1		4
Suomen Saksan-instituutti		2 ^{HK}				2		1	2	1	1			9
Suomen Tanskan kulttuuri-instituutti							1	1	1	1				4
Suomen Tukholman instituutti		1						1		2		1		5
Suomen Viron-instituutti		1				1	2		1	1	3 ^{HK}			9
Aibolands museum i Haapsalu			1	1 ^L							1 ^L	1 ^L		4
Kommunförbundets kontor i Bryssel										2 ^{LK}	1 ^L			3
Nordiska ministerrådet i St. Petersburg		1		1 ^{HK}			2		1					5
Reykjavik Arts Festival													1 ^L	1
Scandinavia House i New York													1	1
Skandinaviska föreningens konstnärshus i Rom								1 ^L		1 ^L		1 ^L		3
Yhteensä	1	7	1	6	4	8	12	8	11	14	13	12	2	99

Ilman merkintöjä: aineisto kyselystä

L: aineisto loppuraporteista

LK: aineisto loppuraporteista ja kyselystä

HK: aineisto haastatteluista ja kyselystä

6 Lisäksi selvitettiin tiedot Reykjavik Arts Festivalista ja New Yorkissa sijaitsevasta Scandinavia Housesta vuodelta 2014, koska Kulturfondenin harjoitteluohjelma käynnistyi näiden tahojen kanssa vasta vuonna 2014.

7 Kuten olettaa saattoi, monien harjoittelijoiden yhteystiedot olivat vanhentuneet, minkä johdosta kaikkiin periaatteessa saavutettavissa oleviin henkilöihin ei saatu yhteyttä.

8 Sekä CIMOn että Kulturfondenin kautta on kanavoitunut harjoitteluun äidinkieltään sekä suomen- että ruotsinkielisiä henkilöitä. Tästä syystä selvityksessä ei voi käyttää jaottelua suomen- ja ruotsinkielisiin harjoittelijoihin.

Kyselyvastausten täydentämiseksi Kulturfondenilta saatiin kymmenen harjoitteluraporttia.⁹ Tämän lisäksi haasteltiin seitsemää kyselyyn vastannutta entistä harjoittelijaa. Nämä harjoittelijat valittiin siten, että he edustivat eri ikäryhmiä ja sukupuolia ja olivat olleet eri aikoina eri harjoittelupaikoissa. Lisäksi haastateltavien valinnassa otettiin huomioon harjoittelu sekä kulttuuri- että tiedeinstituuteissa sekä Kulturfondenin muissa yhteistyöorganisaatioissa. Aineiston jakautuminen näkyy kootusti taulukossa 1.

Selvityksestä on laadittu kaksi raporttia, suomenkielinen ja ruotsinkielinen. Ruotsinkielinen raportti poikkeaa suomenkielisestä lähinnä siinä, että edellä mainittujen kysymysten lisäksi siinä tarkastellaan erikseen harjoittelua niiden Kulturfondenin tavoitteiden näkökulmasta, jotka koskevat ruotsin kielen ja ruotsinkielisen toiminnan aseman tukemista ja vahvistamista Suomessa. Lisäksi ruotsinkielisestä raportista puuttuu luku, joka käsittelee harjoittelijan ja harjoitteluorganisaation välistä yhteydenpitoa harjoitteluajanjakson jälkeen. Kyseinen luku palvelee erityisesti kulttuuri- ja tiedeinstituuttiverkoston tietotarpeita.

Selvitysraportin rakenne on seuraava. Luvussa 2 esitellään yleistietoja harjoittelusta ja sen volyyymista sekä harjoittelijoiden valintaprosesseista. Samassa luvussa tarkastellaan yhteistyön onnistumista CIMOn ja Kulturfondenin kanssa sekä harjoitteluorganisaatioiden että harjoittelijoiden näkökulmasta. Luku 3 keskittyy harjoittelijoiden erilaisiin taustoihin: minkälaisia ihmisiä harjoittelu ulkomailla houkuttelee ja minkälaisia valitaan harjoittelijoiksi? Tarkastelussa keskitytään harjoittelijoiden opiskelustaustaan ja kielitaitoon, aikaisempaan työkokemukseen sekä harjoittelijoiden luonteeseen ja persoonallisuuteen.

Luvussa 4 analysoidaan harjoittelun toteutumista ja sen hyviä ja huonoja puolia niin ikään sekä harjoittelijan että harjoitteluorganisaation perspektiivistä katsottuna ja näiden käsitysten mahdollisia eroja vertaillen. Arvioinnin kohteena ovat esimerkiksi harjoittelun pituus, opintopisteet sekä harjoitteluapurahan suuruus ja merkitys. Lisäksi tässä luvussa käsitellään harjoittelijoiden työtehtäviä sekä heidän oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan. Harjoittelijoiden omat käsitykset työskentelyilmapiiristä ja harjoittelun aikana ilmenneistä ongelmista otetaan myös esille. Eriksen tarkastellaan harjoitteluorganisaation ja harjoittelijan välistä yhteydenpitoa harjoittelukauden jälkeen. Vertailua CIMOn ja Kulturfondenin kautta harjoitteluun menneiden välillä tehdään sellaisissa kohdissa, joissa kiinnostavia eroja näiden välillä ilmenee.

Harjoittelun merkitystä tarkastellaan luvussa 5, joka jakautuu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa (5.1) asiaa pohditaan harjoitteluorganisaatioiden näkökulmasta. Mitä harjoittelija ja hänen työpanoksensa merkitsee harjoittelupaikalle? Minkälaisiin toimiin organisaatioissa on ryhdytty harjoittelun kehittämiseksi? Luvussa 5.2 selvitetään harjoittelun merkitystä harjoittelijoille. Tätä voidaan pitää myös selvityksen sisällöllisesti tärkeimpänä osiona, jossa tarkastellaan erikseen harjoittelun yleistä merkitystä, vaikutusta harjoittelijoiden uraan ja työmarkkina-asemaan sekä ammatti-identiteetille ja ammatillisille osaamiselle, ulkomailla oleskelusta saatuja kokemuksia ja kielitaidon kehittymistä sekä merkitystä opinnoille. Analyysissä hyödynnetään sekä harjoittelijoilta että harjoitteluorganisaatioilta saatuja tietoja ja näkemyksiä.

Raportin loppuksi (luku 6) esitellään kootusti tärkeimmät havainnot ja selvityksen muu yhteenveto. Luvun päätteeksi tehdään kehittämissuhteita harjoittelun kehittämiseksi.

2 YLEISTÄ HARJOITTELUSTA

2.1 Harjoittelun volyymi

Yksi selvityksen tavoitteista oli kartoittaa CIMOn ja Kulturfondenin kautta toteutetun ulkomaanharjoittelun volyymi kulttuuri- ja tiedeinstituuteissa ja Kulturfondenin muissa harjoitteluorganisaatioissa. Huomio kiinnitetään näihin kahteen harjoitteluväylään, mutta on hyvä pitää mielessä, että ne eivät kuitenkaan ole ainoita tapoja järjestää harjoittelua. Esimerkiksi Erasmus-ohjelman¹⁰ kautta toteutuu suuri määrä liikkuvuutta ulkomailla, mutta se suuntautuu pääasiassa opiskelijavaihtoon yliopistoissa ja korkeakouluissa. Lisäksi ihmiset saattavat hankkia harjoittelupaikan esimerkiksi kulttuuri- tai tiedeinstituutissa ilman harjoittelu- tai vaihto-organisaation tai -ohjelman myötävaikutusta.

Kyselyvastausten perusteella suurin osa harjoittelijoista selvityksen kohteena olevissa organisaatioissa on kuitenkin tullut nimenomaan CIMOn tai Kulturfondenin kautta. Monissa kulttuuri- ja tiedeinstituuteissa ei ollut vuonna 2013 lainkaan harjoittelijoita, jotka olisivat tulleet harjoitteluun jotain muuta reittiä pitkin (taulukko 2). Suuri ero vuonna 2013 olleiden kaikkien harjoittelijoiden (taulukko 3) ja CIMOn ja Kulturfondenin kautta tulleiden harjoittelijoiden välillä syntyy ennen muuta siitä, että Suomen Lontoon instituutissa ja Suomen Madridin-instituutissa on ollut hyvin paljon muita harjoittelijoita. Lontoon instituutissa on ollut paljon Erasmus-vaihdon kautta tulleita, Madridin instituutissa myös työvoimatoimiston kautta tulleita työelämään valmentautuvia.

Taulukko 2. Harjoittelijat Suomen ulkomailla olevissa kulttuuri- ja tiedeinstituuteissa sekä Kulturfondenin muissa harjoitteluorganisaatioissa 2013

	Harjoittelijat 2013	Harjoittelukuukaudet
Finnagora	0	0
Institutum Romanum Finlandiae	3	12
Suomalais-norjalainen kulttuuri-instituutti	6	23
Suomen Ateenan-instituutti	2	10
Suomen Benelux-instituutti	2	11
Suomen Japanin instituutti	3	21
Suomen Lontoon instituutti	12	51
Suomen Lähi-idän instituutti	2	10
Suomen Madridin-instituutti	14	67
Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutti	3	12
Suomen Pietarin instituutti	4	12
Suomen Ranskan instituutti	6	26
Suomen Saksan-instituutti	7	77
Suomen Tanskan kulttuuri-instituutti	1	11
Suomen Tukholman instituutti	3	21
Suomen Viron-instituutti	3	15
Yhteensä	71	379
Aibolands museum i Haapsalu	1	12
Kommunförbundets kontor i Bryssel	2	11
Nordiska ministerrådet i St. Petersburg	1	12
Reykjavik Arts Festival*	0	6
Scandinavia House i New York	1	4
Skandinaviska föreningens konstnärshus i Rom	1	12
Yhteensä	6	57

*Vuonna 2012 aloittanut harjoittelija työskenteli vuodenvaihteen yli.

10 Erasmus-ohjelma on ollut Euroopan unionin vaihto- ja yhteistyöohjelma korkeakouluille. Monia sen toiminnoista jatkaa nykyään Erasmus+. Tilastotietoa suomalaisten korkeakoulujen osallistumisesta Erasmus-ohjelmaan vuosina 2007–2010 löytyy CIMON kotisivuilta osoitteesta http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/23805_Erasmus_tilastojulkaisu_web.pdf.

Nämä kaksi instituuttia ovat omassa sarjassaan, mitä tulee yksittäisten harjoittelijoiden hyödyntämiseen, mutta harjoittelukuukausien määrällä mitattuna harjoittelu muodostaa merkittävän osan harjoitteluorganisaation toiminnasta myös Suomen Saksan-instituutissa (77 harjoittelukuukautta). Muissa paikoissa harjoittelijoiden määrä oli selvityksen yhteydessä toteutetun kyselyn perusteella vuonna 2013 korkeintaan kuusi harjoittelijaa ja harjoittelukuukausien määrä korkeintaan 26 harjoittelukuukautta.

Taulukosta 3 näkyy CIMOn ja Kulturfondenin kautta tulleiden harjoittelijoiden määrän kehitys vuodesta 2002 lähtien. Harjoittelun huippuvuodet olivat tästä näkökulmasta katsottuna kulttuuri- ja tiedeinstituuteissa vuosina 2006–2008, minkä jälkeen harjoittelu väheni hetkellisesti jopa vuosituhannen alkua alemmalle tasolle noustakseen kuitenkin jälleen viime vuosina vajaaseen neljäänkymmeneen harjoittelijaan. Harjoitteluorganisaatioiden kohdalla kehitys on pääsääntöisesti ollut hyvin tasaista, mikä kertonee siitä, että toiminta lähtökohtaisesti jatkuu edellisen vuoden mallin mukaisesti.

Taulukko 3. CIMOn ja Svenska kulturfondenin harjoittelijat Suomen ulkomailla olevissa kulttuuri- ja tiedeinstituuteissa sekä Kulturfondenin muissa harjoitteluorganisaatioissa 2002–2013

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Yhteensä
Finnagora	0	0	1	2	2	2	2	2	1	0	0	0	12
Institutum Romanum Finlandiae	2	2	2	2	2	2	1	1	0	1	1	1	17
Suomalais-norjalainen kulttuuri-instituutti	0	2	3	2	2	2	2	3	0	3	3	4	26
Suomen Ateenan-instituutti	2	2	2	2	2	3	3	2	0	1	2	2	23
Suomen Benelux-instituutti	0	2	2	2	3	3	3	3	2	1	2	2	25
Suomen Japanin instituutti	2	2	3	2	2	2	3	1	2	2	4	3	28
Suomen Lontoon instituutti	3	2	2	2	4	3	2	2	2	3	3	3	31
Suomen Lähi-idän instituutti	0	1	0	2	2	2	2	2	3	2	1	2	19
Suomen Madridin-instituutti	1	4	2	3	3	2	3	2	2	2	2	3	29
Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutti	3	1	0	1	3	3	4	2	2	1	2	2	24
Suomen Pietarin instituutti	3	4	2	2	2	3	2	2	2	4	4	4	34
Suomen Ranskan instituutti	4	1	1	3	2	3	3	4	3	3	3	3	33
Suomen Saksan-instituutti	2	2	3	3	3	6	5	3	2	2	3	3	37
Suomen Tanskan kulttuuri-instituutti*	3	1	2	2	3	2	2	2	1	2	1	1	22
Suomen Tukholman instituutti	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	3	2	23
Suomen Viron-instituutti	2	2	3	0	2	2	3	1	0	2	3	2	22
Yhteensä	28	30	30	32	39	42	42	34	23	31	37	37	405
Aibolands museum i Haapsalu	3	0	1	2	0	0	0	0	0	0	1	1	8
Kommunförbundets kontor i Bryssel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	2
Nordiska ministerrådet i St. Petersburg	1	2	3	0	2	0	0	1	0	1	1	1	12
Reykjavik Arts Festival**	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Scandinavia House i New York ***	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Skandinaviska föreningens konstnärshus i Rom	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	1	1	6
Yhteensä	4	2	4	2	2	0	0	3	1	3	4	4	29

* Instituutista saadut tiedot poikkeavat hieman CIMOn tiedoista.

** Vuonna 2012 aloittanut harjoittelija työskenteli vuodenvaihteen 2013 yli

*** Harjoitteluhjelma SKF:n kanssa käynnistyi vasta v. 2014

2.2 Harjoittelijoiden valinta

CIMO ja Kulturfonden ovat molemmat toimijoita, jotka rahoittavat suomalaisten opiskelijoiden harjoittelua ulkomailla. Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää erityistä huomiota siihen, että CIMO on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen valtion virasto, jonka tehtävä on nimenomaan edistää kansainvälistymistä. CIMOn toimintamuotoja ovat muun muassa harjoittelu-, vaihto- ja apurahaohjelmien koordinointi sekä alan EU-ohjelmien toimeenpano ja tiedottaminen Suomessa. Lisäksi CIMO tukee Suomen kielen ja kulttuurin opetusta ulkomaisissa yliopistoissa ja tekee tunnetuksi suomalaista koulutusta.

Svenska kulturfonden on puolestaan yksityisoikeudellinen säätiö, jonka tehtävänä on tukea ruotsinkielistä kulttuuria ja koulutusta, ruotsin kieltä ja suomenruotsalaista toimintaa Suomessa. Kulturfondenin toiminnan tavoitteena on eri tavoin tukea ja vahvistaa ruotsin kielen ja ruotsinkielisen toiminnan asemaa Suomessa, kehittää osaamista, asiantuntemusta ja luovuutta suomenruotsalaisten keskuudessa sekä tukea suomenruotsalaisten yhteenkuuluvuutta ja identiteettiä.

Molemmat tahot maksavat harjoitteluun liittyvän apurahan suoraan harjoittelijalle. Harjoittelun taloudellinen resurssi ei siten näy harjoitteluorganisaatioiden tilinpäätöksessä.

CIMO ja Kulturfonden eroavat toisistaan siinä, että Kulturfonden on tehnyt jokaisen harjoitteluorganisaation kanssa sopimuksen yhteistyöstä tietyille ajanjaksolle. Sen sijaan CIMOlla ei ole kulttuuri- ja tiedeinstituuttien kanssa erillisiä sopimuksia. CIMOsta lähetetään instituuteille vuosittain kesäkuussa kirje, jossa kerrotaan, miten kansainvälisen harjoittelun ohjelma toimii ja paljonko apurahakuukausia/harjoittelijoita instituuteilla on mahdollista saada. Kirjeen mukaan harjoittelun tarkoituksena on hyödyntää opintojen tuomaa tuoretta osaamista käytännössä, ja näin tukea harjoittelijan opintoja sekä parantaa hänen ammatillisia ja kielellisiä valmiuksiaan.¹² Rahoituksen järjestämiseksi instituutin tulee tehdä CIMOille paikkatarjous, joka sisältää yhteystietojen lisäksi mm. tiedot harjoittelun ajankohdasta, työtehtävistä, valintakriteereistä ja instituutin mahdollisesti tarjoamista eduista, esim. voiko instituutti tarjota asunnon tai avustaa asunnon hankkimisessa. Näiden tietojen perusteella CIMO laatii ilmoitukset harjoittelupaikoista CIMOn verkkosivuille ennen haun alkamista.

Harjoittelijoiden valinnasta vastaavat pääasiallisesti CIMO ja Kulturfonden, joiden käytännöt poikkeavat jossain määrin toisistaan. CIMO hoitaa hakijoiden esivalinnan itsenäisesti, joskin seuraten harjoitteluorganisaatioilta saatuja harjoittelijoille asetettuja vaatimuksia. CIMO ilmoittaa sähköpostitse 3–7 kyseiseen paikkaan esivalinnan läpäisseelle hakijalle heidän etenemisestään valinnoissa. Tämän jälkeen valintaprosessi siirtyy harjoitteluorganisaatiolle, jonka edustaja vastaa harjoittelijahakijoiden haastatteluista ja harjoittelijan valinnasta. Kulturfondenin tapauksessa säätiön edustaja tekee yhdessä harjoitteluorganisaation johtajan kanssa esikarsinnan ja haastattelee hakijat. Valintaprosessi eroaa siis tässä kohtaa CIMOn vastaavasta menettelystä, jossa harjoitteluorganisaatiot vastaavat yksin haastatteluista.

Vajaa puolet (42 %) harjoitteluorganisaatioiden edustajista oli sitä mieltä, että yhteistyö CIMOn kanssa onnistuu erittäin hyvin. Noin kolmasosa vastanneista (32 %) koki yhteistyön olevan melko sujuvaa. Erittäin hankalana yhteistyötä ei pitänyt kukaan vastaajista, mutta yksi vastaaja katsoi sen olleen hankalaa. Avoimissa vastauksissa kiitetään erityisesti asiantuntemusta ja yhteistyön sujuvuutta.¹³

Monilla vastaajilla on kuitenkin kehittämisehdotuksia, jotka koskevat erityisesti kommunikaatiota eri tahojen välillä ja harjoittelukauden pituutta. Joidenkin mielestä hakuajoista ja hakupäätöksistä viestittämistä voitaisiin uudistaa esimerkiksi siten, että CIMO jakaisi kaikkien hakijoiden profiilit harjoitteluorganisaatioille ja ilmoittaisi valintapäätöksestä myös niille hakijoille, jotka eivät saaneet harjoittelupaikkaa.

12 Tämä muotoilu löytyy CIMOn kirjeestä Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituuteille vuonna 2014.

13 Viidenneksellä vastanneista, neljällä organisaatiolla, ei ollut asiaan selvää kantaa, mutta tämä johtuu siitä, ettei niillä ollut yhteistyötä CIMOn kanssa.

Mitä harjoittelukauden pituuteen tulee, instituuteissa toivottaisiin pidempiä harjoitteluajanjaksoja, erityisesti suurissa kaupungeissa, joissa pelkkään asettautumiseen menee harjoittelijalla kauan aikaa. Kolmesta viiteen kuukautta pitkät harjoittelukaudet tarkoittavat joillekin instituuteille myös työtä ja vaivaa siinä mielessä, että uusia harjoittelijoita täytyy kouluttaa useita kertoja vuodessa. Yksi vastaajista oli myös huolissaan suurten kaupunkien korkeista elinkustannuksista ja ehdotti harjoitteluapurahan korottamista.

Miltei kaikki harjoitteluorganisaatioiden edustajat olivat erittäin tyytyväisiä yhteistyöhön Kulturfondenin kanssa eivätkä nähneet tarvetta mihinkään muutoksiin. Yhden vastaajan mielestä yhteistyö sujuu melko hyvin.¹⁴ Kulturfondenin yhteistyöpartnerit kiittävät erityisesti yleisesti hyvää yhteistyötä sekä kommunikaatiota, minkä lisäksi painotetaan säätiön joustavaa ja epäbyrokraattista toimintakulttuuria. Vastaajat olivat myös tyytyväisiä siihen, että Kulturfonden tukee pidempiä harjoitteluajanjaksoja (11 kuukautta). Niissä instituuteissa, joissa ei tällä hetkellä ole sopimusta Kulturfondenin kanssa, toivottiin yhteistyön syntymistä tulevaisuudessa.

Harjoittelijoille lähetetyt kyselylomakkeet poikkesivat toisistaan jonkin verran, etenkin siinä, että suomenkielisissä tiedusteltiin yhteistyön sujumista CIMOn ja ruotsinkielisissä Kulturfondenin kanssa. Vastauksissa voidaan havaita ero kaikkein myönteisimpien vastausten osalta. Yli puolet (55 %) Kulturfondenin kautta harjoitteluun menneistä katsoi yhteistyön sujuneen erittäin hyvin, kun taas neljännes (25 %) CIMOn kautta ulkomaille lähteneistä oli samaa mieltä oman välittäjäorganisaationsa kanssa toimimisesta.

Muissa vastauksissa vajaa neljännes (24 %) ruotsinkielisen lomakkeen vastaajista katsoi yhteistyön sujuneen hyvin ja kymmenesosa (10 %) melko hyvin. Vain kahden vastaajan mielestä yhteistyö oli sujunut huonosti, ja yhdellä ei ollut asiaan selvää kantaa. Suomenkielisen lomakkeen vastaajista viidellätoista prosentilla oli huonoja kokemuksia, kun taas yli kolmanneksella vastaajista (35 %) yhteistyö oli sujunut hyvin ja noin viidenneksen mielestä melko hyvin.

Kokonaisuutena tarkastellen voidaan sanoa, että vastaajat olivat pääosin varsin tai jopa hyvin tyytyväisiä yhteistyöhön sekä CIMOn että Kulturfondenin kanssa, vaikka joitain eroja kyselyjen välillä olikin. Erityistä valittamisen aihetta oli hyvin vähän. Kiitollisuutta osoitetaan etenkin sitä kohtaan, että rahoittaja mahdollisti ulkomailta suoritetun kiinnostavan harjoittelun. Kiitoksia lähetetään sekä CIMOLle ja Kulturfondenille että myös harjoitteluorganisaatioille.

Jag är nöjd med Svenska kulturfondens sätt att anordna praktiken. Jag tyckte ansökningsprocessen var enkel och flexibel. Man hade därmed gott om tid att förbereda sin flytt utomlands. (Harjoittelija)¹⁵

Joitain toiveitakin tosin ilmeni. Jotkut vastaajat toivoivat, että harjoittelujaksot rytmittäisiin siten, että lopettava ja aloittava harjoittelija olisivat jonkin aikaa yhtä aikaa paikalla. Lisäksi annettiin tukea sille toimintatavalle, jossa harjoitteluorganisaation johtaja on joko läsnä olevana tai vähintään skype-yhteyden välityksellä mukana haastattelutilanteessa, kun harjoittelijaa valitaan.

¹⁴ Myös tässä tapauksessa vastanneiden joukossa oli myös sellaisia, joilla ei ollut yhteistyötä Kulturfondenin kanssa ja joilla ei siten ollut asiaan kantaa.

¹⁵ Suomenkieliset lainaukset ovat CIMOn harjoittelijoilta sekä kulttuuri- ja tiedeinstituuteilta, ruotsinkieliset lainaukset ovat Kulturfondenin tukemilta harjoittelijoilta sekä niiltä Kulturfondenin yhteistyökumppaneilta, jotka eivät ole kulttuuri- tai tiedeinstituutteja. Lainauksia on hieman muutettu luettavuuden edistämiseksi ja anonyymiteetin säilymiseksi.

3 HARJOITTELIJOIDEN TAUSTA

3.1 Opiskelutausta ja aikaisempi kielitaito

Harjoitteluorganisaation profiili ja sijainti vaikuttavat siihen, minkälaisia ihmisiä tiettyyn harjoittelupaikkaan hakee ja minkälaisia sinne valitaan. Merkittävä osa harjoittelijoista on kielitieteilijöitä, jotka opiskelevat tai ovat opiskelleet harjoitteluorganisaation sijaintipaikan kieltä.¹⁶ Silloin kun harjoitteluorganisaation toiminta kytkeytyy vahvasti sikäläiseen yhteiskuntaan ja sen kulttuuriin, on yhtä lailla luonnollista, että harjoittelijan tausta kytkeytyy näihin kysymyksiin ja teema-alueisiin. Näin on laita esimerkiksi Suomen Lähi-idän instituutin ja Suomen Japanin-instituutin tapauksessa. Joissain tapauksissa harjoitteluorganisaatio on profiloitunut vahvasti jollekin sisällölliselle alueelle, esimerkiksi taiteenalalle, ja silloin myös tämä näkyy harjoittelijoiden taustassa. Tällainen on esimerkiksi kuvataiteeseen erikoistunut Suomen kulttuuri-instituutti New Yorkissa.

Suuri osa vastanneista harjoittelijoista (39,3 %) kertoi, että harjoittelu muodosti osan heidän opinnoistaan joko yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa. Vain pieni vähemmistö (2,2 %) oli ammattikorkeakouluopiskelijoita harjoittelun aikana, joten ylivoimainen enemmistö oli yliopisto-opiskelijoita. Tässä kohtaa on myös havaittavissa ero CIMOn ja Kulturfondenin kautta harjoitteluun tulleiden välillä. Vastaushetkellä kaksi kolmannesta CIMOn kautta harjoitteluun menneistä oli filosofian maistereita, kun taas Kulturfondenin välittämistä harjoittelijoista vastaava luku oli 28 prosenttia. Kulturfondenin kautta tulleiden joukossa on siten enemmän hajontaa suhteessa opintotaustaan, esimerkiksi enemmän sekä valtio- tai yhteiskuntatieteilijöitä että ammattikorkeakouluista esimerkiksi kulttuurituottajiksi tai kuvataiteilijoiksi valmistuvia tai valmistuneita.

Vastanneiden joukossa oli kutakuinkin yhtä paljon niitä, jotka olivat kokoaikaisia opiskelijoita harjoittelun aikana (noin 39 %), sekä niitä, jotka olivat harjoittelun alkaessa jo valmistuneet yliopistosta tai ammattikorkeakoulusta (noin 46 %). Loput vastaajista ilmoittivat, että he olivat opiskelijoita, mutta harjoittelua ei ollut sisällytetty opintopisteinä tutkintoon.

Harjoitteluorganisaatioiden edustajilla oli ilmeisen hyvä käsitys harjoittelijoiden opiskelutaustasta. Suurimmalle osalle vastanneista ei ollut väliä, tulivatko harjoittelijat yliopistosta vai ammattikorkeakoulusta. Joidenkin vastausten perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että yleinen asennoituminen suosii yliopisto-opiskelijoita, etenkin humanisteja ja yhteiskuntatieteilijöitä, koska laveaa akateemista yleissivistystä pidettiin tärkeänä työtehtävien onnistuneen suorittamisen kannalta. Vastauksissa kuitenkin ilmaistiin selvästi, että tiettyihin erityishankkeisiin myös ammattikorkeakoulutausta soveltuu hyvin.

Tässä selvityksessä tarkastellaan harjoittelua ulkomailla, minkä vuoksi kielitaidolla on aivan erityinen rooli ja painoarvo. Tämän vuoksi on tärkeitä pohtia harjoitteluorganisaatioiden käsityksiä harjoittelijoiden kielitaidosta. Reilu puolet vastaajista oli sitä mieltä, että hyvä englannin kielen taito on harjoittelun yksi edellytys. Kolmannes harjoitteluorganisaatioiden edustajista katsoi puolestaan, ettei asemamaan kielen aikaisempia opintoja välttämättä tarvita. Tämä kertoo jälleen jotain englannin kielen kasvaneesta merkityksestä kansainvälisessä kanssakäymisessä.

Kiinnostus asemamaan kieltä ja kulttuuria kohtaan koettiin niin ikään tärkeäksi. Noin kolmannes vastaajista oli sitä mieltä, että harjoittelija ei voinut onnistua tehtävässään ilman paikallisen kielen hyvää osaamista. Kielitaidon merkitys korostuu niissä tehtävissä, joissa ollaan tekemisissä tiedon ja tiedonvälityksen kanssa, sekä silloin kun on kyse paikallisten ja kansainvälisten yhteistyökumppaneiden kanssa toimimisesta.

16 Noin neljäsosa vastaajista ilmoitti pääaineekseen filologian, minkä lisäksi vajaa viidennes oli lukenut vieraita kieliä sivuaineenaan.

3.2 Työkokemus sekä harjoittelijoiden luonne ja persoonallisuus

Harjoitteluun hakevien opintojen ja kielitaidon lisäksi myös muilla tekijöillä on harjoitteluorganisaation näkökulmasta merkitystä. Kyselyvastauksista piirtyy ideaaliharjoittelijan profiili, jossa näkyy nuori, aloitteellinen ja rohkea henkilö, jolla on hyvät sosiaaliset ja organisatoriset taidot ja joka selviää myös tiukoissa paikoissa. Asiantuntemus taiteen, kulttuurin, yhteiskunnan ja/tai viestinnän aloilta katsotaan eduksi. Lisäksi arvostetaan (tieto)teknisiä taitoja, koska harjoittelijat ovat usein saaneet tehtäväkseen vastata organisaation tiedottamisesta ja viestinnästä, ja näiden tehtävien hoito on puolestaan viime vuosina edellyttänyt sosiaalisen median eri muotojen hallitsemista.

Harjoitteluorganisaatioiden edustajat painottivat vastauksissaan myös aikaisempaa kokemusta ulkomailla asumisesta ja mahdollisesti myös työskentelystä, koska tämän katsottiin lisäävän harjoittelun sujumista sekä ylipäättään helpottavan asettumista uuteen kansainväliseen ympäristöön. Joissain vastauksissa ilmeni tosin tiettyä epäilystä sellaisia henkilöitä kohtaan, jotka ovat elämässään matkustelleet paljon ja olleet usein harjoittelemassa samanaikaisesti kun heidän opintonsa ovat jääneet puolitehen.

Pidän keskeisenä valita tänne alle 30-vuotiaita, jotka eivät muuten pääsisi näyttämään kykyjään. Huonoiksi ovat osoittautuneet paljon eri puolella maailmaa harjoitelleet, joilla fokus ja tavoitteet ovat hukassa ja valmistuminen viivästynyt. (Harjoitteluorganisaatio)

Aikaisemman työkokemuksen osalta harjoitteluorganisaatioissa arvostetaan etenkin sellaisia, jotka liittyvät joko harjoittelupaikan omaan toimintaan tai yleisesti asiakaspalveluun, projektityöhön ja viestintään. Käytännön taitoja pidettiin vastauksissa edellytyksenä sille, että harjoittelijat pystyvät suorittamaan tehtävänsä itsenäisesti, mutta arvoa annettiin myös asianomaiseen alaan liittyville tiedoille ja taidoille.

On tärkeätä että harjoittelijalla on työkokemusta jotta hän voi työskennellä itsenäisesti. On hyvä olla jonkinlainen tuntemus myös Suomen kulttuurialalta, koska silloin on helpompaa työskennellä instituutilla. (Harjoitteluorganisaatio)

Toisaalta jotkut vastaajat huomaattivat myös siitä, että harjoittelun ainakin osittainen tarkoitus on nimenomaan kouluttaa nuorta lupaavaa työvoimaa. Tästä näkökulmasta katsottuna halu oppia uutta oli pääasia ja aikaisemmat tiedot ja taidot sivuseikka. Erään harjoitteluorganisaation edustajan vastaus kysymykseen aikaisempien ulkomaankokemusten vaatimuksesta oli yksiselitteinen ja selkeä:

Ei. Sitähän täällä juuri opitaan! (Harjoitteluorganisaatio)

Mikä merkitys entisten harjoittelijoiden mielestä on harjoittelijoiden persoonallisuudella? Tähän asiaan ei saatu suoraa vastausta kyselystä, mutta siihen liittyviä asioita nousi esille harjoittelijoiden haastatteluissa. Yleisesti ottaen harjoitteluun hakeutuvien tuli olla rohkeita sekä avoimia erilaisille haasteille ja uusien ihmisten ja kulttuurien kohtaamiselle. Kielitaitoja pidettiin harjoittelussa menestymisen väistämättömänä edellytyksenä. Haastatteluissa korostuivat myös kyky reflektoida asioita ja sopeutua organisaation työtapoihin samoin kuin taito löytää tasapaino oman aloitteellisuuden ja toisten neuvojen ja ehdotusten kuuntelemisen välillä. Jotta harjoittelijat selviävät uudessa sosiaalisessa ympäristössä, heidän on hyvä olla valmiita tarttumaan itse asioihin ja välttämään tietoisesti eristäytymistä muista.

Haastatteluissa nousi myös esille se, että onnistuneen harjoittelukauden kannalta motivaation harjoitteluun on hyvä kohdistua ensisijaisesti työntekoon harjoittelupaikassa. Vaikka mahdollisuus asua jonkin aikaa ulkomailla on monille tärkeä asia, sen tulee olla työskentelyyn nähden toissijainen harjoitteluun hakeutumisen peruste. Toisaalta aikaisemmilta harjoittelijoilta välittyi myös kokemus, jonka mukaan harjoittelu antaa harjoittelijalle enemmän, jos hän on myös innostunut siitä aiheesta, jonka parissa harjoittelussa työskennellään – sen sijaan että harjoittelija kokisi ”vain tekevänsä työtä”.

Tästä syystä monet katsoivat, että harjoittelu sopii parhaiten sellaisille, jotka ovat joko jo valmistuneet tai joilla on ainakin pro gradu -tutkielma työn alla, koska tällöin harjoittelijan voi olettaa olevan jo paremmin perehtynyt asioihin. Jos harjoittelija lisäksi tuntee paikallisen kulttuurin tai on perehtynyt sille alalle, johon myös harjoitteluorganisaatio on erikoistunut, harjoittelun onnistumiselle on hyvät edellytykset. Harjoittelijoiden vastauksista ilmenee yleisesti ottaen aitoa kiinnostusta ja jopa kunnianhimoa heijastava asenne työntekoa kohtaan. Vaikka vastaan on tullut tilanteita, joissa ujous on päässyt yllättämään, uteliaisuus työtehtäviä kohtaan on auttanut pääsemään harjoittelussa eteenpäin.

Kyselyvastausten perusteella näyttää siltä, että useimmilla aikaisemmillä harjoittelijoilla menee elämässä melko hyvin. Noin 69 % vastaajista oli töissä ja suuri osa heistä oli saanut myös työtä omalta alaltaan, joskin ”oman alan” täsmällinen määrittäminen on nykyisillä työmarkkinoilla joissain tapauksissa hankalaa.¹⁷ Joka tapauksessa monilla vastaajista oli sellaisia työtehtäviä, joissa he voivat hyödyntää pää- tai sivuaineopintojaan. Usein toistuvia tehtävännimikkeitä olivat jollain taiteen tai kulttuurin alalla toimiva tiedottaja tai sihteeri, minkä lisäksi viestinnän, koulutuksen, sosiaalialan ja muun yhteiskunnallisen toiminnan alat ovat vastauksissa edustettuina, jonkin verran myös ympäristö-, elintarvike- ja vakuutusalaan liittyvät nimikkeet. Noin 17 prosenttia vastaajista opiskeli yhä, ja 3 prosenttia kertoi olevansa työtön. Muiden vastaajien joukossa oli esimerkiksi jatko-opiskelijoita sekä vanhempainvapaalla olevia.

¹⁷ Tässä yhteydessä on toki otettava huomioon se, että kyselyyn vastanneiden joukossa sellaiset henkilöt, joilla on asiat kunnossa ja joilla on myönteisiä kokemuksia harjoittelustaan, voivat olla yliedustettuina

4 HARJOITTELUSTA

4.1 Yleistä

CIMOn ja Kulturfondenin tukemien harjoitteluajanjaksojen pituus vaihtelee kolmen ja yhdentoista kuukauden välillä. Kulturfondenin rahoittamat harjoittelut ovat yleensä pidempiä kuin CIMOn harjoittelut. Tämän selvityksen kohteena olevissa harjoitteluissa CIMOn harjoittelijoiden harjoittelukauden pituus oli keskimäärin 5,5 kuukautta (mediaani 5 kuukautta). Kulturfondenin harjoittelijoiden kausi oli keskimäärin 9,5 kuukautta (mediaani 11 kuukautta).

Harjoitteluorganisaatioiden edustajien mielestä pidempi ajanjakso on yleisesti ottaen parempi, koska se tarjoaa enemmän hyötyä sekä harjoittelijalle että harjoittelupaikalle. Lyhyisiin harjoittelukausiin suhtauduttiin jopa varsin kriittisesti, ja joissain tapauksissa kolmen kuukauden ajanjaksoja pidettiin yksinkertaisesti liian lyhyinä. Harjoittelijoiden vastauksista ei tule ilmi yhtä vahvaa käsitystä kuin harjoitteluorganisaatioiden edustajilla. Selvä enemmistö, noin 93 prosenttia vastaajista, oli tyytyväinen harjoittelujaksonsa pituuteen. Kuitenkin ne vastaajat, jotka kertoivat tyytymättömyydestään, olivat olleet harjoittelussa viisi kuukautta tai vielä vähemmän. Tämän vuoksi voi olettaa myös harjoittelijoiden kannattavan pidempiä harjoittelukausia. Nämä todennäköisesti motivoisivat enemmän molempia osapuolia ja lisäisivät harjoittelun hyötyjä.

Harjoittelu-aika tuntui turhan lyhyeltä pitkäkestoiseen työhön tai omien ideoiden toteuttamiseen. Projekteihin hypätään mukaan kesken kaiken, ja on paljon tietoa joka täydentyy välillä erehdysten myötä. Harjoittelun kokemukset ovat kypsyneet käyttöön harjoittelun jälkeen. (Harjoittelija)

Myös CIMOn ja Kulturfondenin jakamat apurahat eroavat toisistaan, samoin kuin erikokoisia apurahoja maksetaan eri harjoittelupaikkoihin matkustaville. Vuonna 2015 Kulturfondenin kuukausiapurahat vaihtelivat 1300 ja 1800 euron välillä, ja CIMOn vastaavat apurahat 840 ja 1180 euron välillä. Eroja apurahasummien välillä kommentoitiin kyselyssä vain yhden kerran, silloin tosin hieman katkeraan sävyyn.

Joissain tapauksissa harjoitteluorganisaatio tukee harjoittelua taloudellisesti esimerkiksi tarjoamalla harjoittelijalle matkakortin. Suurin osa vastanneista ei kuitenkaan saanut sen enempää lisärahoitusta kuin opintopisteitäkään, tai sitten he eivät enää muistaneet asiaa, minkä voi ajatella tarkoittavan näiden asioiden vähäistä merkitystä harjoittelijoille. Haastatteluissa ja käytettävissämme olleissa harjoitteluraporteissa harjoittelijoiden taloudellinen tilanne nousi esille joitain kertoja. Apurahan kokoa pidettiin kohtuullisena, jos elää säästeliäästi. Korkeat elinkustannukset harmittivat paikoin, mutta toisaalta myönnettiin, että tähän oli myös osannut varautua.

Harjoittelijoiden päivittäinen työaika riippuu harjoitteluorganisaation toiminnan luonteesta. Joissain paikoissa päivärytmi on säännöllinen, kun taas toisissa järjestetään enemmän myös ilta-aikaan sijoituvia aktiviteetteja. Pääsääntöisesti työskennellään normaalin toimistotyöajan mukaisesti, mutta joissain tapauksissa työnteosta joitain iltoja viikossa on tarkoituksenmukaisuussyistä sovittu harjoitteluorganisaation ja harjoittelijan välillä. Työaika oli keskimäärin 36–40 tuntia viikossa, sama kuin harjoittelupaikassa vakinaisesti työskentelevillä.

4.2 Perehdytys

Harjoitteluorganisaatioiden mielestä harjoittelijoiden perehdytys sujuu kokonaisuutena ottaen hyvin tai jopa erinomaisesti. Jos harjoittelujaksot päättyvät ja alkavat sopivasti, aikaisempi harjoittelija opastaa ainakin joissain harjoittelupaikoissa uuden harjoittelijan työtehtäviin ja työpaikkaan sinä aikana, jonka he ovat molemmat yhtä aikaa paikalla. Noin 40 prosenttia kyselyyn vastanneista harjoittelijoista on auttanut uuden harjoittelijan perehdyttämisessä. Kulturfondenin harjoittelijoista jopa miltei 60 prosenttia on ollut mukana tässä toiminnassa, kun taas vastaava luku on CIMOn harjoittelijoiden osalta noin 30 prosenttia.

Yleinen käytäntö näyttäisi olevan, että joko johtaja tai joku muu vakinaisesti työskentelevä kertoo organisaatiosta,

käynnissä olevista projekteista sekä harjoittelijan työtehtävistä. Lisäksi noin puolet harjoitteluorganisaatioiden edustajista kertoi, että heillä on ainakin jonkinlaiset kirjalliset ohjeet työpaikalle sekä koskien harjoittelijan työtehtäviä. Parhaassa tapauksessa aikaisemmat harjoittelijat ovat osallistuneet näiden ohjeiden laatimiseen ja päivittämiseen. Joissain, tosin harvoissa, tapauksissa perehdytysmateriaalia on lähetetty harjoittelijalle etukäteen.

Siinä missä harjoitteluorganisaatioilla on perehdytyksestä hyvin myönteinen kuva, nousee harjoittelijoiden vastauksista esiin myös kriittisiä puheenvuoroja. Vain pieni vähemmistö (4,5 %) vastaajista oli sitä mieltä, että opastus työtehtäviin ja työpaikkaan oli sujunut erittäin hyvin. Kolmekymmentä prosenttia vastaajista katsoi sen kuitenkin menneen hyvin ja miltei yhtä monen (27 %) mielestä perehdytys oli sujunut melko hyvin. Muut yksitoista vastaajaa valitti, että perehdytys oli sujunut melko huonosti (8 %), huonosti (1 %) tai erittäin huonosti (3 %).

Jälleen voidaan havaita joitain eroja CIMOn ja Kulturfondenin harjoittelijoiden välillä. Ruotsinkieliseen lomakkeeseen vastanneet olivat hieman tyytymättömämpiä perehdytykseen harjoitteluorganisaation toimesta kuin suomenkieliseen lomakkeeseen vastanneet. Ero syntyy etenkin siitä, että Kulturfondenin harjoittelijoista seitsemän prosenttia (N = 2) katsoi perehdytyksen sujuneen erittäin huonosti, kun taas vastaava luku oli CIMOn harjoittelijoilla vain kaksi prosenttia (N = 1). CIMOn harjoittelijoista kolmanneksen mielestä opastus oli mennyt hyvin, kun taas tätä mieltä oli vajaa neljännes Kulturfondenin harjoittelijoista. Syytä näihin eroihin ei tässä yhteydessä ollut mahdollista selvittää.

Avoimissa vastauksissa toivottiin enemmän ja käytännönläheisempää perehdytystä alusta lähtien sekä esimerkiksi kirjallisia ohjeita koskien harjoittelijan roolia. Joissain vastauksissa sanotaan, että he eivät ole saaneet minkäänlaista perehdytystä. On helppo kuvitella, että hyvin toteutettu perehdytys hyödyttää sekä harjoittelijaa että harjoitteluorganisaatiota. Se vaatii kuitenkin etukäteissuunnittelua ja asioiden organisointia kiireen ja toisinaan stressinkin sävyttämässä tilanteissa.

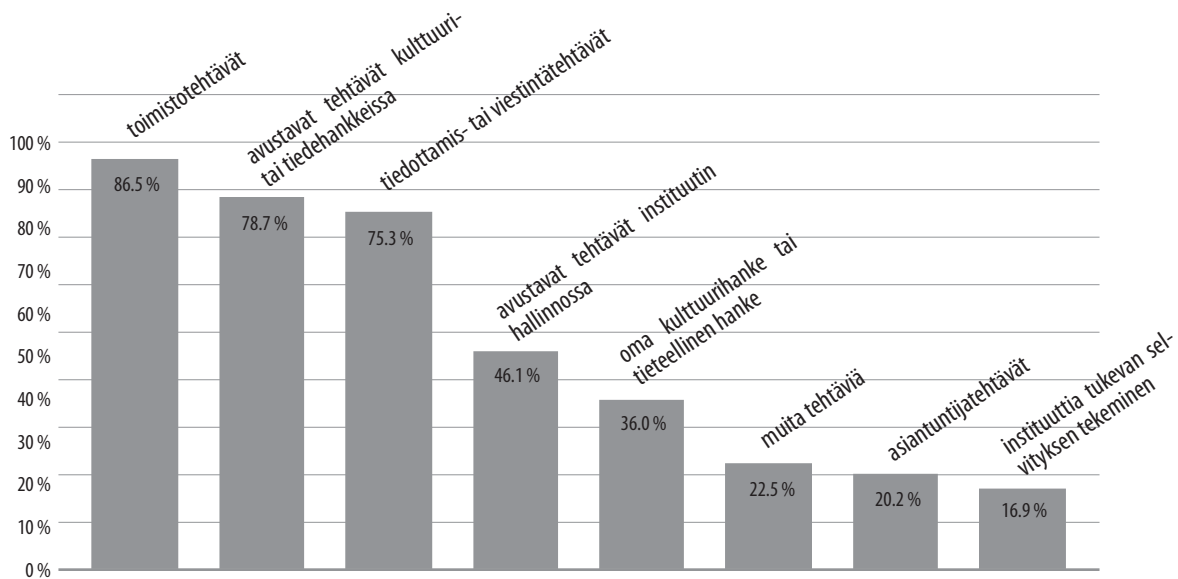
Harjoittelukokemusten onnistumisen kannalta harjoittelujaksot edellyttävät myös instituutilta paljon panostusta, todellista perehdyttämistyötä ja isojen kokonaisuuksien delegoimista ja vastuuttamista. (Harjoitteluorganisaatio)

4.3 Työ harjoittelupaikassa

Selvityksessä oli myös tarkoitus analysoida sitä, minkälaisessa roolissa harjoittelijat ovat harjoittelupaikassaan. Minkälaisia työtehtäviä heillä oli ja kuinka paljon vastuuta he saivat tai heidän odotettiin ottavan? Pidettiinkö heitä "oikeina työntekijöinä" vai kirjaimellisesti "harjoittelijoina"?

Yleisesti ottaen harjoittelijoiden työtehtävien kuvaukset olivat monimuotoisia (kuvio 1). Harjoittelijoiden vastausten perusteella useimmilla heistä oli useita työtehtäviä. Yleisimmin mainittiin erilaiset toimistotehtävät, joita oli ollut miltei kaikilla harjoittelijoilla. Hyvin monet olivat myös avustaneet tiede- tai kulttuurihankkeissa ja noin kahdella kolmasosalla oli ollut erilaisia viestintään ja tiedotukseen liittyviä tehtäviä. Otsikon " muita tehtäviä" alle mahtuu esimerkiksi asiakaspalvelua, näyttelyiden järjestämistä ja pystytystä, opastusta näissä näyttelyissä, käännöstöitä, edustustehtäviä sekä matkojen järjestämistä taiteilijavieraille, joita harjoitteluorganisaatio on kutsunut esimerkiksi kulttuuritilaisuuksiin.

Kuvio 1. Harjoittelijoiden työtehtävät harjoittelun aikana

Harjoittelijoiden työtehtävät jakautuvat edelleen niihin, joissa on toimittu lähinnä avustavassa roolissa, ja sellaisiin, joissa on toimittu enemmän itsenäisesti. Harjoittelijoiden merkitys on useimmille harjoitteluorganisaatioille hyvin suuri, eikä toimintaa voitaisi ilman harjoittelijoita toteuttaa samalla tavalla.

Instituutin harjoittelijat ovat elintärkeä osa toimintaamme. Varsinaisten työntekijöiden tehtävistä ei tulisi yhtä hyvää tulosta ilman heidän työpanostaan ja tukeaan. (Harjoitteluorganisaatio)

Meillä oli ihan kunnan työtehtäviä ja vastualueita. (...) [N]e piti hoitaa, että jos ei niitä hoitanut, niin ei niitä kukaan muu tehnyt. (Harjoittelija)

Vastausten mukaan harjoittelijoiden asemassa sekä heidän oikeuksissaan ja velvollisuuksissaan työyhteisössä oli suurta vaihtelua. Harjoittelijoiden vastauksista ilmenee kahdenlaista näkemystä siitä, kuinka paljon harjoittelijoilla on ollut mahdollisuus vaikuttaa omaan työtehtäviinsä. Yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että vaikutusmahdollisuuksia oli ollut ainakin jonkin verran. Työtehtävien kuvaus oli siis laadittu ainakin osittain siten, että se vastaa harjoittelijan osaamista ja persoonallisuutta. Samalla voidaan todeta, että osa harjoittelijoista oli päässyt vaikuttamaan näihin asioihin vain vähän. Useissa vastauksissa, samoin kuin harjoittelijoiden haastatteluissa, kuvataan, kuinka harjoitteluorganisaatio on onnistunut joustavasti hyödyntämään harjoittelijan osaamista.

Kanske till och med mera den vägen att om de fastanställda hade någon idé så kunde de nämna den för oss och ville på det sättet höra våra åsikter så det var både det att man själv kunde påverka men samtidigt kunde man vara med och forma andras idéer. Men nog tycker jag att man lyssnade på oss. Det varierade säkert från situation till situation, men jag tycker att under min praktik så fick jag nog ganska mycket ansvar, men det kanske krävde att de hade sett några gånger att okej, jag klarar av och att jag kan göra. Att det kommer nog säkert inte direkt från början utan på samma sätt som man måste lära känna husets regler och lära sig att läsa av hur organisationen fungerar, så tror jag att de också måste se att vad för slags person man är. (Harjoittelija)

Toisaalta avoimissa vastauksissa tuodaan satunnaisesti esille, että vuodesta toiseen jatkuvien samojen ja valmiiksi mietittyjen työtehtävien sijaan harjoitteluorganisaatioissa voitaisiin muokata tehtäviä siten, että ne sopisivat parhaiten kunkin harjoittelijan osaamiseen ja muuhun profiiliin. Näiden vastausten perusteella voi siis tehdä sellaisen päätelmän, että harjoittelupaikat poikkeavat toisistaan suuresti, mitä tulee harjoittelijoiden työtehtävien määrittelyn joustavuuteen. Tähän vaikuttavat todennäköisesti esimerkiksi niiden suuret kokoerot. Samalla on kuitenkin hyvä

muistaa, että vastaukset sisältävät kokemuksia kymmenen vuoden ajalta ja että käytännöt ovat saattaneet muisteluun kohteena olevassa instituutissa tai muussa harjoittelupaikassa muuttua suuresti.

Vaikka työtehtävät eivät välttämättä aina ole olleet kovin räätälöityjä, harjoittelijoiden vastauksista saa kuitenkin kiistatta sen kuvan, että harjoittelijoille on usein annettu varsin paljon vastuuta oman tehtävänsä toteuttamisesta. Osalla harjoittelijoista (30,3 %) on ollut erittäin vähän vastuuta, mutta enemmistö heistä on voinut toteuttaa asioita vähintään melko itsenäisesti ja omalla vastuulla. Tosin erittäin paljon vastuuta ei ole ollut kellään.

Harjoitteluorganisaatiosta saatu viesti oli puolestaan, että harjoittelijoille pyritään yleensä antamaan niin paljon vastuuta kuin mahdollista. Vastuuta pyritään kuitenkin lisäämään asteittain sitä mukaa kun harjoittelijan valmiudet paranevat ja kun hänen työtehtävänsä ja osaamisensa saadaan parhaiten yhdistettyä.

Useimmissa tapauksissa harjoittelijan työnimike on ollut yksinkertaisesti harjoittelija joko suomeksi tai asemamaan tai harjoitteluorganisaation kielellä ilmaistuna. Tämän nimikkeen sisälle mahtuu kuitenkin hyvin suuria eroja siinä, mitkä ovat harjoittelijan oikeudet ja velvollisuudet harjoittelupaikassaan. Useimmissa harjoitteluorganisaatioiden vastauksissa asiaa kuvataan siten, että harjoittelijoille annetaan kyllä itsenäistä vastuuta mutta että lopullinen vastuu on kuitenkin esimiehellä. Kysymykseen tuli kuitenkin myös vahvoja kyllä- ja ei-vastauksia.

Nej, praktikanterna övar på att arbeta medan de anställda arbetar. Praktikanterna har aldrig det slutliga ansvaret utan de fastanställda på institutet formar ett slags stödnätverk för praktikanten att ty sig till. De fastanställda är ansvariga för institutets resultat. (Harjoitteluorganisaatio)

[Praktikanten har] fullständigt [ansvar], annars skulle vårt team inte fungera. (Harjoitteluorganisaatio)

Vastauksissa painotettiin yleisesti, että tarkoituksena on antaa harjoittelijoille mahdollisuus tehdä mielekkäitä töitä itsenäisesti ja omien kykyjen ja harkinnan mukaan. Toisaalta useimmissa tapauksissa pienissä organisaatioissa on tärkeä kyetä tekemään töitä yhdessä. Asia ei siten ole yksiselitteinen. Sekä harjoittelijoiden antamissa kyselyvastauksissa että entisten harjoittelijoiden haastattelussa nousi joka tapauksessa vahvasti esille käsitys, että he olivat kokeneet itsensä ennemmin "työntekijäksi" kuin "harjoittelijaksi". Kyselyjen osalta on jälleen syytä ottaa huomioon, että vastaajien joukossa korostuvat mahdollisesti ne, jotka ovat kokeneet harjoittelun tällä tavoin.

Jag kände mig väldigt sällan som en praktikant, utan som en betydelsefull medarbetare med viktiga och relevanta uppgifter. (Harjoittelija)

Tosin harjoittelijan rooli ei aina ollut hänelle itselleenkin aivan selvä.

Den stora utmaningen i början av praktikperioden var att veta hur mycket plats jag får ta som praktikant – framförallt i sammanhang där jag är med och träffar institutets samarbetspartners eller andra gäster. Ska jag bara assistera, eller får jag ta egna beslut? (Harjoittelija)

Praktikantrollen på institutet är väldigt bred, något som ibland kunde vara lite konfunderande. Samtidigt som jag förutsattes jobba individuellt och ta mycket ansvar inom de projekt jag ansvarade för på kultursidan, kunde jag plötsligt kommenderas att koka kaffe åt någon annan fastanställd som plötsligt behövde hjälp. Jag inser att praktikantrollen även innebär kaffekokande och andra vardagliga göromål, men jag uppskattade inte när dessa kom att påverka mina huvudsakliga, programspecifika, uppgifter som var mer brådskande. (Harjoittelija)

Kuten aikaisemmin mainittiin, sekä harjoittelijoiden että harjoitteluorganisaation edustajien mielestä harjoittelijan on hyvä olla aktiivinen ja aloitteellinen ihminen. Monien harjoittelijavastausten mukaan monipuolisia ja mielekkäitä työtehtäviä on annettu harjoittelijalle, kun niitä on osannut itse pyytää. Hyvä että näin on käynyt, mutta harjoittelijan

työtehtävien kuvauksen ei toki pitäisi olla kovin riippuvainen siitä, kuinka hyvin ja rohkeasti harjoittelija itse osaa ja uskaltaa sitä rakentaa.

[Koin pettymyksiä tai turhautumista] på grund av oklarheter i delegering av uppgifter och att jag ofta upplevde att min potential inte användes till fulla. När jag blev skolad till någon uppgift var det på eget initiativ och inte på initiativ av ledningen. (Harjoittelija)

4.4 Ilmapiiri ja elämä harjoittelun aikana

Sosiaalisella elämällä on suuri merkitys ulkomailla harjoittelusta saatavien kokemusten kokonaisuudessa. Useissa vastauksissa tuotiin esille harjoitteluorganisaatiossa vallitseva hyvä ilmapiiri. Työtoverit viettivät aikaa yhdessä usein myös vapaa-ajalla, ja toisinaan heistä tuli niin hyviä ystäviä, että tuo ystävyys on kantanut näihin päiviin saakka. Sosiaalisessa kanssakäymisessä myös yhteistyökumppaneilla ja taiteilijavierailloilla on tärkeä rooli.

Det var en mycket stimulerande miljö att arbeta i [och] just mötet med konstnärerna upplevde jag som bland det mest givande med praktikperioden. Ett flertal av dem blev jag god vän med och jag har kunnat knyta viktiga kontakter för framtiden. (Harjoittelija)

Useissa tapauksissa harjoittelijat kehuivat harjoittelupaikkansa työskentelykulttuuria. Vaikka työpaikka toisinaan koettiin hieman kaoottiseksi, yleinen ilmapiiri oli useimpien mielestä avoin, joustava ja epähierarkkinen. Monet kiittivät myös siitä, että he olivat saaneet tarpeeksi vastuuta ja mielekkäitä työtehtäviä.

Olen erittäin tyytyväinen instituutin harjoittelukäytäntöön. Meitä kohdeltiin hyvin ja tasa-arvoisesti. Sain mielekkäitä ja haasteellisia tehtäviä sekä tukea ja kannustusta työntekoon. Tällaista kohtelua saisi olla enemmän suomalaisissa työpaikoissa! (Harjoittelija)

Opin paljon työyhteisön osana olemisesta. Nyt kun minulla on omia harjoittelijoita, osaan (toivottavasti) ottaa heidät hyvin huomioon, kun itselläni on omakohtaisia hyviä käytäntöjä takataskussa. Oli myös hyödyllistä elää toimistoarkea, sillä perusarki taitaa olla toimistossa kuin toimistossa samantyyppistä. Vaikka olenkin aina ollut tunnollinen työntekijä, instituutissa (juuri henkilökuntapulan vuoksi) sain nousta siivilleni ammatillisesti: tehdä päätöksiä, toimia itsenäisesti ja luottaa osaamiseeni odottamatta, että joku kädestä pitäen neuvoa ja korjaa koko ajan. (Harjoittelija)

Useissa harjoitteluorganisaatioissa oli tapana pitää säännöllisiä henkilöstötapaamisia joko koko henkilökunnan kesken tai johtajan ja harjoittelijan välillä. Tämä on auttanut harjoittelijoita hahmottamaan työpaikkaa kokonaisuudessaan sekä olennaisesti myös omia työtehtäviään. Tapaamiset ovat edistäneet myös kommunikaatiota ihmisten välillä.

Konceptet med månatliga samtal fungerade mycket bra och gjorde det lätt för mig att ta upp saker jag funderat på eller kanske skulle vilja göra på annat sätt. (Harjoittelija)

Harjoittelijat otettiin mukaan työyhteisöön, jokapäiväisessä työssä mielipidettäni kysyttiin ja minun oletettiin osallistuvan erilaisiin keskusteluihin. Mielestäni harjoitteluohjaajani tarvitsi minua, mutta hän myös näki vaivaa, että pystyisin olemaan mahdollisimman hyödyllinen. (Harjoittelija)

Työyhteisön katsotaan siis kaiken kaikkiaan yleensä hoitaneen omat harjoitteluun liittyvät tehtävänsä hyvin. Joissain harjoitteluvastauksissa korostetaan kuitenkin, että myös harjoittelijan on otettava vastuu omasta viihtymisestään.

Fast jag tycker att jag har haft stort utbyte av praktiken tack vare god handledning mm. från organisationens sida, vill jag gärna betona att praktikanten själv också har ett stort ansvar för vilket utbyte han/hon har av ett helt år utomlands. Språkstudier, nätverk, vänskapsförhållanden mm. utanför organisationen är helt möjliga men förutsätter att man aktivt tar sig an sådana. (Harjoittelija)

Työn ja vapaa-ajan erottaminen toisistaan ei harjoittelussa ole aina täysin yksinkertaista. Osa harjoittelussa olleista ei kokenut suurta eroa työajan ja vapaa-ajan välillä, koska toimistoajan ulkopuolella käytiin kuitenkin usein esimerkiksi tilaisuuksissa, jotka liittyivät niihin asioihin tai aloihin, joiden kanssa oltiin työaikaanakin tekemisissä.

Kyllähän vapaa-ajallakin tuli käytyä niiden muiden samassa kaupungissa olleiden instituuttien kaikissa tilaisuuksissa ja niissä iltatilaisuuksissa mitä siellä oli (. . .) mikä tietysti oli silleen tosi hyvä, että sitten tosiaan pääsi tutustumaan miten muissa maissa tehdään noita instituuttihommia tuon klassillisen filologian alueella. (Harjoittelija)

Kyselyissä ja haastatteluissa nousi kaiken kaikkiaan esille kokemus siitä, että harjoittelu-aika oli kokonaisuudessaan ollut tärkeä vaihe harjoittelijan elämässä. Monille heistä harjoittelu oli sijoittunut sellaiseen kohtaan, jossa tapahtuu siirtymä opiskelijaelämästä työelämään. Harjoittelun merkitys monitahoisena opettavaisena taitekohtana elämän kahden erilaisen vaiheen välissä oli hyvin yleisesti jaettu kokemus saamissamme vastauksissa.

Monet entisistä harjoittelijoista kokivat harjoittelun siis eräänlaisena once in a lifetime -kokemuksena, josta he ovat halunneet ottaa kaiken hyödyn irti. Kysymys ei ole ainoastaan työtehtäviin liittyvistä uusista tiedoista ja taidoista. Harjoittelun yhteydessä on opittu myös itse elämästä tärkeitä asioita, kun on asuttu uudessa ympäristössä ja erilaisessa toimintaympäristössä.

Olen valtavan kiitollinen kaikille asianosaisille, että sain tuon kokemuksen harjoittelusta. Uskon, että se aika on vaikuttanut hyvin monella tapaa elämäni ja käsitykseni siitä, mitä on hyvä elämä. (Harjoittelija)

Kysymykseen siitä, mitkä olivat harjoittelusta saatuja tärkeimpiä opetuksia ja kokemuksia, saatiin esimerkiksi seuraavia vastauksia:

Asioilla on tapana järjestyä. (Harjoittelija)

Elämä voi olla kivaa! (Harjoittelija)

Samalla on tunnustettava, että harjoitteluun mahtuu myös ikäviä yllätyksiä, mitä tuskin tämän mittakaavan toiminnassa voidaan mitenkään kokonaan välttää. Koti-ikäviä ovat poteneet monet, ja se on joskus saanut harjoittelijan huomaamaan, ettei asuminen ulkomailla sovi hänelle. Rahapula nousee niin ikään esille joissain vastauksissa, samoin kuin mielekkäiden työtehtävien puute. Molemmat syyt ovat saattaneet ajaa harjoittelijan hakemaan harjoittelun lisäksi myös muuta osa-aika- tai freelance-työtä.

4.5 Harjoitteluorganisaation ja harjoittelijan välinen yhteydenpito

Kyselyssä selvitettiin myös sitä, millä tavalla harjoittelijoiden ja harjoitteluorganisaatioiden välinen suhde on jatkunut ja mahdollisesti kehittynyt harjoittelun jälkeen. Hajonta harjoitteluorganisaatioiden keskuudessa on suurta. Kulttuuri- ja tiedeinstituuteista ja Kulturfondenin yhteistyöorganisaatioista joillain on vakiintuneita käytäntöjä yhteyden pitämiseksi, kun taas toisilla ei ole edes minkäänlaista yritystä tähän suuntaan. Joskus yhteys voi toki säilyä ilman näitä käytäntöjäkin. Toisinaan yhteydenpito on pelkkää viestintää ja tiedottamista, joskus taas pienempien (esimerkiksi käännökset) tai suurempien työmahdollisuuksien (määräaikaiset tai pysyvät työsuhteet) tarjoamista.

 Pidämme yhteyttä harjoittelijoihin vielä vuosienkin jälkeen. Useat ovat sijoittuneet hyvin suomalaiseen kulttuurielämään. (Harjoitteluorganisaatio)

 Olemme käyttäneet ex-harjoittelijoita myöhemminkin esim. kielentarkastustehtäviin. (Harjoitteluorganisaatio)

Kyselyyn vastanneista harjoittelijoista osa oli ollut myöhemmin työssä harjoittelupaikassaan, jolloin kysymys yhteyden pitämisestä harjoitteluorganisaatioon ei täysin vastannut alkuperäistä tarkoitustaan. Neljännes vastaajista ei kuitenkaan ollut missään yhteydessä harjoitteluorganisaatioonsa myöhemmin. Muilla oli erilaisia kiinteämpiä tai väljempiä kontakteja harjoittelupaikkaansa.

 Olen edelleen yhteydessä instituutin silloisten (ja nykyisten) työntekijöiden kanssa internetissä ja kasvotusten. Yhteys ei ole katkennut missään vaiheessa. (Harjoittelija)

Monet kyselyn avoimista vastauksista antavat ymmärtää, että yhteydenpidossa harjoittelun jälkeenkin sosiaaliset suhteet ihmisiin ovat usein tärkeämpiä kuin harjoittelupaikka sinänsä. Harjoittelun aikaisiin ystäviin ollaan usein yhteydessä myös myöhemmin, ja jos nämä työskentelevät yhä samassa paikassa, säilyy myös kontakti harjoitteluorganisaatioon. Jos taas henkilöt harjoitteluorganisaatiossa ovat vaihtuneet – kuten monessa tapauksessa on laita – kytkös harjoittelupaikkaan katkeaa, vaikka ihmissuhteet säilyisivätkin. Joissain tapauksessa työskentely jatkossa samalla alalla on tosin myös voinut olla syy yhteydenpidon jatkumiseen.

 Instituutti lähettää sekä postitse että sähköisesti tietoa tapahtumistaan, ja minusta on mukava edelleen pysyä ajan tasalla siitä, mitä siellä tapahtuu. Myös työkaverit pitävät yhteyttä eri tavoin. (. . .) Lisäksi pidän tiiviisti yhteyttä kanssani samaan aikaan harjoittelussa olleeseen henkilöön, jonka kanssa ystävyystyöni hyvin. (Harjoittelija)

 Jag har inte själv direkt hållit kontakt med organisationen, men har lite kontakt med sådana som ännu jobbar där och så har jag ett par gånger varit dit till kontoret och hälsat på när jag har råkat vara i [staden] och blivit väldigt vänligt bemött. Det känns trevligt att de ännu minns mej fast det har gått så många år. (Harjoittelija)

Osa vastaajista oli sitä mieltä, että mitään erityistä yhteydenpitoa ei tarvitakaan. Mutta varsin monessa vastauksessa esitettiin toive siitä, että kontakti tavalla tai toisella säilyisi. Toiveiden käytännön toteutus vaihtelee joulukorttien saamisesta tiedotuslistalle kuulumiseen ja kutsujen saamiseen harjoitteluorganisaation järjestämiin tilaisuuksiin. Jotkut vastaajat kuulisivat mielellään myös harjoittelupaikassa avoinna olevista työpaikoista. Harjoittelijaverkostoa pidettiin hyvänä ideana yhdessä vastauksessa.

 Yksityiselämän suhteiden lisäksi tapaan tämänhetkisessä työssäni välillä instituutin työntekijöitä. Käyn aina Tartossa ollessani instituutissa kylässä. En tiedä, miten muuten instituutti voisi olla minuun yhteydessä. Mielestäni ei tarvitse. (Harjoittelija)

Skulle ha varit trevligt med t.ex. ett julkort eller något som visar att de uppskattade arbetsinsatsen! Nu finns annan personal vid institutet. (Harjoittelija)

Osa harjoittelijoista työskenteli sellaisissa olosuhteissa, joissa ei ollut samanaikaisesti muita harjoittelijoita. Monet ovat kuitenkin olleet harjoittelussa yhtä aikaa vähintään yhden, toisinaan jopa useamman muun harjoittelijan kanssa. Varsin suuri osa vastaajista – miltei kaikki Kulturfondenin harjoittelijoista – oli ollut näihin kollegoihinsa yhteydessä myös harjoittelun jälkeen, jotkut tiiviimmin ja toiset satunnaisemmin.

Ja, främst med min ena praktikantkollega, som fick tidsbundet jobb på organisationen efter sin praktik och fortfarande jobbar kvar. Men också med andra praktikanter. (Harjoittelija)

Pidän tiiviisti yhteyttä kanssani samaan aikaan harjoittelun tehneeseen harjoittelijaan. Samaten pidän paljon yhteyttä edelliseen harjoittelijaan, joka oman harjoitteluni aikana oli työsuhteessa instituutilla. Näiden lisäksi pidän epäsäännöllisesti yhteyttä heihin, jotka olivat instituutissa harjoittelijoina kun itse työskentelin siellä. (Harjoittelija)

Ystävyys-suhteita – tai jotain vieläkin syvempää – on solmittu paljon, ja ainakin yhdessä tapauksessa harjoittelijakaveri on lapsen kummi. Vastauksista voi myös ylipäättään tulkita, että harjoittelu ulkomailla tuottaa usein sellaisen yhteisen kokemuksen, joka ylläpitää yhteydenpitoa myös tulevaisuudessa. Tavattaessa muistellaan tilanteita ja tapahtumia, jotka on koettu tärkeiksi ja merkityksellisiksi.

4.6 Esiintyikö harjoittelun yhteydessä ongelmia?

Kahdessatoista vastauksessa sanottiin suoraan, ettei heillä ollut minkäänlaisia ongelmia. Suuressa osassa harjoittelijoiden vastauksia mainitaan kuitenkin, että harjoittelun aikana oli koettu ainakin jonkinlaista turhautumista. Useimmissa tapauksissa tämä on kuitenkin ilmeisesti ollut luonteeltaan vähäistä.

Olosuhteissa, joissa työtä tehdään läheisessä kontaktissa muuhun henkilökuntaan, joka monessa tapauksessa on vielä kooltaan pieni, on selvää, että henkilökemiaan liittyviä ristiriitoja voi ilmetä. Joitain ongelmia on voinut esiintyä myös muutos- tai poikkeustilanteissa, kuten organisaatiomuutoksessa tai johtajan vaihtuessa. Joillekin harjoittelijoille huolta ovat aiheuttaneet myös vieraaksi koettu kulttuuri sekä rahapula. Yksi harjoittelija oli saman tien huomannut, että hänen kielitaitonsa ei ollut riittävä, mikä oli johtanut harjoittelun kokemiseen paljon oletettua raskaampana. Tässä tapauksessa harjoitteluorganisaatio oli kuitenkin kustantanut harjoittelijalle kielikurssin.

Kun harjoittelijoilta kysyttiin harjoittelussa koetuista pettymyksistä tai ehdotuksia harjoittelun kehittämiseksi, useimmat vastaukset koskivat sopivien työtehtävien puutetta sekä epäselvää työnkuvausta. Yhdessä pienen henkilökunnan kanssa nämä kokemukset saattoivat aiheuttaa epämurkeitä tunteita. Näihin asioihin liittyy myös käsitys perehdytyksen puutteellisuudesta, joka on myös aiheuttanut jonkin verran tyytymättömyyttä.

Harjoittelijaa ei perehdytetty, toisaalta sysättiin kylmiltään liian vastuullisiin tehtäviin ilman perehdytystä (esim. kirjanpidosta yksin vastaaminen, asiakaspalvelu täysin ilman minkäänlaista perehdytystä, mediatiedotteiden kirjoittaminen ym.) (...). Johtaja ei ollut paikalla ja toinen työntekijä ylityöllistetty. Maisteritutkinnon suorittaneelle harjoittelijalle annettiin välillä varastonsiivoustehtäviä ja instituutin imuroimista, kun ei ollut aikaa perehdyttää oikeisiin työtehtäviin ja ainoa vakituinen työntekijä koki, että hoitaa ne nopeammin itse. (Harjoittelija)

Odotin monipuolisia ja riittävän vaativia, koulutustani suurin piirtein vastaavia tehtäviä. Tämä ei valitettavasti toteutunut. Töitä oli kaiken kaikkiaan liian vähän, eivätkä ne olleet erityisen vaativia. Tuntui, että työnkuvaani ei oltu mietitty instituutissa lainkaan etukäteen. (Harjoittelija)

Ihmiset eroavat toisistaan paljon siinä, kuinka itsenäisesti he haluavat tehdä työnsä tai kuinka paljon he tarvitsevat

ohjausta. Jotkut harjoittelijat olivat myös kokeneet, että vaikka he olivat saaneet niin paljon vastuuta, että se oli aluksi tuntunut epämukavalta ja työläältä, juuri tämä vastuu oli kuitenkin myöhemmin osoittautunut harjoittelun ehkä arvokkaimmaksi kokemukseksi. Kuten yllä olevista sitaateista ilmenee, turhautumista on usein aiheuttanut se, että ei ole saanut riittävästi tehtäviä tai että tarjotut tehtävät eivät ole tuntuneet mielekkäiltä. Joitain on myös yllättänyt harjoitteluorganisaatioissa vallitseva hidas tempo – jos harjoittelija on aikaisemmin ollut tottunut hyvinkin kiihkeään työrytmiin.

 Olin tottunut Suomessa erittäin kovaan ja vaativaan työtahtiin sanomalehden toimituksessa. Siksi minulla oli ajoittain vaikea sopeutua siihen, että harjoittelijalla samanlaista vastuuta ja painetta ei ollut. (...) Aikaisempi työnarkomaani-minäni ei (. . .) tahtonut helpolla sopeutua siihen, ettei koko ajan ole kiire, vaan työpäivät tuntuivat toisinaan matelevan, kun ei tarvinnut kamppailla kelloa ja deadlinea vastaan. (Harjoittelija)

Harjoittelijoiden persoonallisuutta käsiteltäessä tuli myös jo esille se seikka, että harjoittelijat ovat voineet kokea oman aloitteellisuuden ja uskalluksen vaatia lisää tehtäviä olevan viime kädessä ratkaisevia harjoittelun todellisen annin kannalta.

 Koen, että ilman omaa aktiivisuuttani työtehtäviä ei olisi ollut tarpeeksi, ja ne eivät kaikki olisi olleet kovin mielekkäitä. Mielestäni harjoittelijoille annettiin melko usein myös tehtäviä, joita muut eivät halunneet tai viitsineet töiden tylsän luonteen vuoksi tehdä. Toisaalta ymmärrän tämän, mutta koen, että ilman omaa aktiivisuutta työssä kehittyminen ja harjoittelun oppimispuoli olisi jäänyt köykäisemmäksi. Harjoittelulle ei mielestäni instituutin puolelta asetettu selkeitä tavoitteita, vaan ajoittain koin, että harjoittelijat nähtiin instituutin apukäsinä, eikä tehtävien kehittävää puolta ajateltu tarpeeksi. (Harjoittelija)

Monien harjoittelijoiden kokemien ongelmien voi ehkä tiivistää olevan yhteydessä heikkoon tiedonkulkuun sekä selkeiden linjausten puutteeseen, erityisesti niissä tapauksissa, joissa harjoittelijan rooli työyhteisössä on tämän johdosta jäänyt epäselväksi.

 Kanske lite mera information i början om institutet och vad som förväntas av praktikanten, och kanske också "officiella" utvecklingssamtal med praktikanten om vad som gått bra och vad dåligt, så att båda förbereder sig på frågor och svar. (Harjoittelija)

5 HARJOITTELUN MERKITYS

Tässä luvussa tarkastellaan ulkomailla harjoittelun merkitystä harjoitteluorganisaatioille ja harjoittelijoille. Pääpaino on nimenomaan harjoittelijoiden kokemuksissa heidän asemastaan ja työnteostaan harjoittelupaikassaan sekä harjoittelun annista myöhemmälle työelämälle. Analyysi ja tulokset perustuvat sekä harjoittelijoilta itseltään kyselyyn, haastattelujen sekä raporttien avulla saatuihin tietoihin että niihin harjoitteluorganisaatioiden edustajien vastauksiin, jotka koskevat harjoittelun merkitystä harjoittelijoille. Myös pohdittaessa harjoittelun merkitystä harjoitteluorganisaatioille käytetään hyväksi vastauksia niin organisaatioilta itseltään kuin harjoittelijoilta.¹⁸

5.1 Merkitys harjoitteluorganisaatiolle

Harjoitteluorganisaatioilta saatujen vastausten mukaan harjoittelijoiden merkitys on näille organisaatioille miltei yksimielisesti hyvin tärkeä. Noin kymmenesosa vastaajista piti merkitystä melko suurena, muut siis hyvin suurena. Avoimissa vastauksissa merkitystä korostettiin laeana ja monipuolisena, ja se ulottuu arkipäiväisistä käytännön kysymyksistä varsin abstrakteihin ulottuvuuksiin. Vastaajat korostivat yleisesti, että organisaatioiden päivittäinen toiminta samoin kuin sen nykyinen palvelutaso riippuvat suurelta osalta nimenomaan harjoittelijoiden panoksesta. Ilman harjoittelijoita toiminta olisi paljon vähemmän aktiivista ja monipuolista ja organisaatio kyvyttömämpi tarttumaan ajankohtaisiin asioihin.

Harjoittelijat ovat tärkeä voimavara instituutin käytännön töiden organisoimisen kannalta. He avustavat instituutin hankkeissa, tekevät selvityksiä ja kirjoittavat raportteja, julkaisevat artikkeleita ja blogeja, tuottavat kuvallista aineistoa ja videoita instituutin kotisivuille ja paljon muuta. Ilman 4–6 harjoittelijaa instituutti ei pystyisi toimimaan niin aktiivisesti ja monipuolisesti kuin se nykyisin toimii. (Harjoitteluorganisaatio)

Tärkeimpinä käytännön hyötyinä harjoitteluorganisaatioissa pidettiin harjoittelijoiden atk-taitoja ja erityisesti sosiaaliseen mediaan liittyvää osaamista. Teknisten taitojen lisäksi kyse on viestintään liittyvistä uusista ajattelutavoista, joita nuoret harjoittelijat tuovat mukanaan.

Nuoret tuovat aina paljon it-osaamista. Heille Facebookit, Twitterit ym. ovat jokapäiväisiä välineitä. Antavat käsityksen siitä, mitä sosiaalinen media merkitsee opiskelijaikäisille nuorille, jotka ovat tärkeä kohderyhmämme. (Harjoitteluorganisaatio)

Lisäksi monet vastaajat korostivat sitä, että harjoittelijat tarjoavat hyvän mahdollisuuden testata ideoita samalla kun he ylipäättään edustavat ulkopuolista näkökulmaa, josta käsin tehdyt ajoittain myös kriittiset huomiot otetaan suurella kiitollisuudella vakavasti huomioon. Harjoittelijoiden koetaan myös edustavan tuoretta ajattelua, joka edistää hyvän työskentelyilmapiirin saavuttamista organisaatiossa.

Jokainen uusi harjoittelija haastaa instituuttia omalla tavallaan: Miksi te teette näin? Miksi te ette tee näin? Aha, te teette näin! Harjoittelijan kautta instituutti voi koko ajan peilata omaa toimintaansa. Harjoittelijan esittämät kysymykset, ideat ja aloitteet vievät toimintaa eteenpäin. (Harjoitteluorganisaatio)

Useimmat harjoittelijat katsovat myös itse olleensa harjoittelupaikalleen arvokas voimavara. 12 prosenttia vastanneista harjoittelijoista oli sitä mieltä, että heidän työpanoksensa oli merkinnyt organisaatiolle erittäin paljon, noin neljännes paljon ja 35 prosenttia melko paljon.

Mahdollisesti jotkut vastaajat ovat kuitenkin tässä kohtaa hieman vaatimattomia ja vähättelevät merkitystään. Noin 17 prosenttia vastaajista katsoi, ettei heidän merkityksensä ollut sen kummemmin suuri kuin pieni ja noin kymmenesosa heistä oli jopa sitä mieltä, että merkitys oli melko pieni tai vielä vähemmän. Avoimissa vastauksissa nämä

18 Raportin ruotsinkielisessä versiossa käsitellään siis tässä yhteydessä myös harjoittelun merkitystä Svenska kulturfondenille.

henkilöt valittavat ennen muuta sitä, ettei heille tarjottu riittävästi työtehtäviä. Toisaalta monista vastauksista voi lukea, että etenkin tiedotus- ja viestintätaitoja on kyllä arvostettu, samoin kykyä järjestää tapahtumia. Joissain tapauksissa harjoittelijoiden erityistaidot ovat tarjonneet harjoitteluorganisaatiolle suuria hyötyjä.

Jag deltog i många projekt där mina specialkunskaper och förmågor togs i beaktande och var relevanta, och exempelvis min tidigare erfarenhet som chefredaktör för en kulturtidning samt mina språk- och organiseringskunskaper visade sig vara viktiga när institutets nya aktiva och flerspråkiga blogg skulle startas och fås igång. (Harjoittelija)

Yleisesti ottaen voi siis sanoa, että harjoittelusta on koitunut harjoittelupaikoille suurta hyötyä, etenkin ottaen huomioon monien organisaatioiden pienet taloudelliset voimavarat. Lisäksi on otettava huomioon harjoittelijat harjoittelupaikkojensa potentiaalisina tulevaisuuden työntekijöinä. Noin viidennes vastaajista oli palkattu harjoitteluorganisaatioonsa töihin harjoittelun jälkeen.¹⁹ Ruotsinkielisten vastausten perusteella voi tehdä sellaisen varovaisen päätelmän, että nimenomaan kulttuuri- ja tiedeinstituutit ovat olleet Kulturfondenin muita yhteistyökumppaneita taipuvaisempia rekrytoimaan entisiä harjoittelijoitaan. Ne kolme Kulturfondenin rahoittamaa harjoittelijaa, jotka olivat jatkaneet harjoittelupaikassa työntekijänä, olivat olleet harjoittelussa suomalaisessa kulttuuri-instituutissa.

5.2 Merkitys harjoittelijalle

5.2.1 Yleistä

Kokonaiskuva harjoittelusta ja sen merkityksestä harjoittelijalle rakentuu tässä selvityksessä pääasiallisesti työhön liittyvistä asioista. Harjoittelijan saama hyöty voidaan laskea yhteen harjoittelun tuottamista uusista tiedoista, taidoista ja valmiuksista sekä kyseisellä kaudella solmituista uusista työhön kytkeytyvistä kontakteista. Näin saadaan aikaan kattava kuva harjoittelukauden annista, mutta tuo kuva on kuitenkin samalla jossain määrin yksipuolinen. Avoimissa vastauksissa todella merkityksellisten kokemusten joukossa korostuvat ne tunnepitoisemmat muistot, jotka toimivat ikään kuin kokonaisuutta yhdessä pitävänä sidosaineena. Harjoittelu on enemmän kuin vain työntekoa harjoittelupaikassa.

Harjoittelijoiden vastausten perusteella harjoittelusta on muodostunut erittäin myönteinen kokemus nimenomaan kokonaisuutena. Useimpien harjoittelijoiden odotukset täyttyivät tai ne jopa ylittyivät. Positiivisia yllätyksiä ovat tarjonneet esimerkiksi työyhteisöltä tullut luottamus, työtehtävien monipuolisuus, omaan osaamiseen syntyneet uudet näkökulmat sekä harjoittelun tarjoamat käytännön tiedot ja taidot, joista on ollut hyötyä tulevaisuudessa. Tarkemmassa analyysissä selviää käsityksiä eri osa-alueilta saaduista hyödyistä. Kaikista merkityksellisimpien asioiden joukossa korostuvat ennen muuta kielitaidon parantuminen (noin 28 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että heidän kielitaitonsa oli parantunut erittäin paljon) sekä kansainvälisten kontaktien karttuminen. Mahdollisuus työskennellä harjoittelupaikassa kokonaisvaltaisesti ja monipuolisesti mainittiin myös usein.

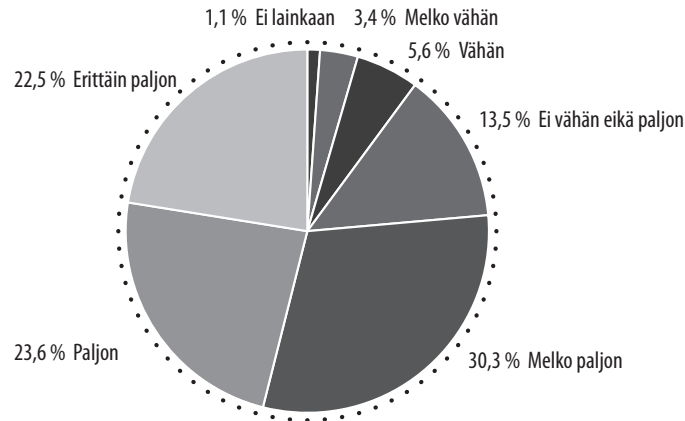

Tärkeimpänä antina pidänkin sitä, että harjoittelijoita pidettiin mukana instituutin toiminnassa sen eri tasoilla ja pääsin näkemään mitä instituutin toiminta on kokonaisuudessaan. Pidinkin erilaisiin tilanteisiin ja työvaiheisiin osallistumista (esim. neuvottelut, suunnittelu, kokoukset) tärkeänä osana harjoittelua. (Harjoittelija)

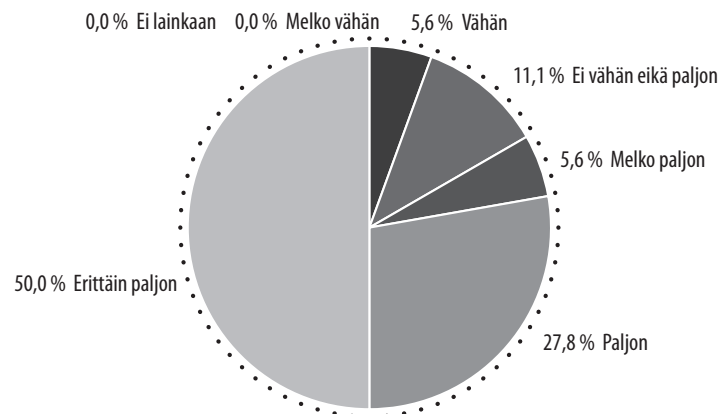
Vastauksiin mahtuu toki myös joitain pettymyksiä, kuten harjoittelun yhteydessä ilmenneitä ongelmia käsitelleessä kappaleessa tuotiin esille. Pääsääntöisesti selvityksen materiaalin tuottama päätelmä harjoittelusta kokonaisuutena on kuitenkin kiistaton: se on ollut onnistunut ja mieleenpainuva kokemus.

Harjoittelun merkitystä harjoittelijalle, etenkin siltä osin kun kyse oli heidän menestyksestään ja kehittämisestään harjoitteluajana, kysyttiin sekä harjoittelijoilta että harjoitteluorganisaatioilta. Yksi selvä ero vastauksista ilmenee. Vaikka harjoittelijoiden tarjoama kuva harjoittelusta ja sen merkityksestä esimerkiksi työuralle ja kielitaitojen kehittymiselle on varsin myönteinen, harjoitteluorganisaatioiden edustajat ovat kuitenkin vastanneet näihin kysymyksiin vielä optimistisemmin ja nähneet harjoittelun vielä positiivisemmassa valossa. (Työmarkkinoille kehittymisen osalta ks. kuvat 2 ja 3.)

Kuvio 2. Harjoittelijoiden käsitys harjoittelun annista harjoittelijan mahdollisuuksien parantajana työmarkkinoilla

Kuvio 3. Harjoitteluorganisaatioiden edustajien käsitys harjoittelun annista harjoittelijan mahdollisuuksien parantajana työmarkkinoilla

Tätä eroa harjoittelijoiden ja harjoitteluorganisaatioiden välillä voidaan ehkä pitää odotettunakin. Harjoitteluorganisaatioiden näkemys perustuu yleisiin oletuksiin, harjoittelijoiden käsitykset puolestaan omiin erityisiin kokemuksiin. Harjoittelijoiden vastauksissa on myös selvästi enemmän hajontaa, mikä oletettavasti heijastaa realistisemmin todellisten kokemusten monimuotoisuutta, ja myös pettymykset ja turhautumiset mahtuvat paremmin mukaan.

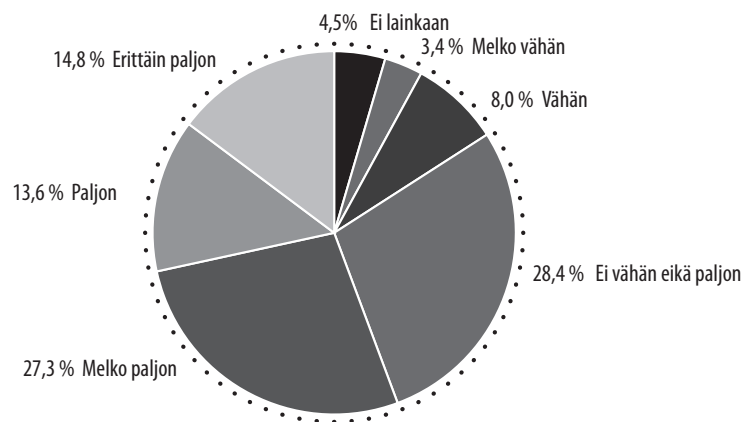
5.2.2 Työmarkkinat ja ura

Ulkomailla suoritetun harjoittelun hyötyjen toivotaan tietenkin näkyvän harjoittelijoiden työurassa eli heidän asemassaan työmarkkinoilla. Kuten kuvio 3 edellä ilmenee, noin kolme neljännestä harjoittelijoista katsoi harjoittelun lisänneen heidän mahdollisuuksiaan työmarkkinoilla. Vajaa neljännes vastaajista (22,5 %) oli jopa sitä mieltä, että asema oli parantunut erittäin paljon (23,6 % paljon; 30,3 % melko paljon).

Sen sijaan työnantajien myönteinen suhtautuminen ulkomailla tehtyyn harjoitteluun ei näytä olevan yhtä selvä asia. Vain noin 15 prosenttia harjoittelijoista oli sitä mieltä, että heidän myöhemmät työnantajansa olivat arvostaneet harjoittelukokemusta erittäin paljon (noin 14 % paljon; noin 27 % melko paljon). Miltei kolmannes vastaajista koki,

että työnantajat eivät olleet pitäneet harjoittelukokemuksia sen kummemmin arvokkaina kuin merkityksettöminäkään. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Harjoittelijoiden käsitys siitä, ovatko myöhemmät työnantajat arvostaneet harjoittelua

Näiden havaintojen takana voi olla erilaisia asioita. On esimerkiksi mahdollista, että kyselyyn vastanneet eivät tiedä, mitä heidän myöhemmät työnantajansa ovat asiasta ajatelleet eli harjoittelusta ulkomailla ei yksinkertaisesti ole puhuttu. Ei voi kuitenkaan jättää täysin huomiotta myöskään sitä mahdollisuutta, että kaikki työnantajat eivät välttämättä näe ulkomailla suoritetussa harjoittelussa mitään erityistä arvoa tai hyötyä.²⁰

Kyselyssä tiedusteltiin myös harjoittelun merkitystä harjoittelijoiden työuralle. Yli kolme neljänestä vastaajista oli sitä mieltä, että harjoittelulla oli ollut myönteinen vaikutus heidän myöhemmälle työelämälleen. Hieman yli viidennes (21,3 %) katsoi, että harjoittelulla oli ollut erittäin paljon myönteistä vaikutusta (melko paljon 18,0 %; paljon 38,2 %). Tämä on ilmeistä tietenkin niissä tapauksissa, joissa harjoitteluorganisaatio oli värännyt harjoittelijan myös työntekijäksi, ja näitä tapauksia oli siis miltei viidennes kaikista vastauksista. Kaikkien osalta (noin 14 %) harjoittelun merkitys ei kuitenkaan ole ollut kovin suuri tai se on ollut vain marginaalinen. Avoimien vastausten mukaan näissä tapauksissa ei esimerkiksi ole onnistuttu saamaan työpaikkaa omalta alalta tai sitten harjoittelun aikaiset työtehtävät eivät ole vastanneet heidän osaamistaan.

Tässä kohtaa voidaan havaita myös pieni ero CIMOn ja Svenska kulturfondenin rahoittamien harjoittelijoiden välillä. Kulturfondenin kautta tulleet harjoittelijat vastasivat jonkin verran useammin, että harjoittelulla oli ollut erittäin paljon merkitystä heidän tulevalle uralleen, mahdollisuuksilleen työmarkkinoilla, ja heidän työnantajansa olivat hieman useammin arvostaneet harjoittelun antamaan kokemusta. Tämä voinee ainakin osittain johtua siitä, että Kulturfondenin harjoittelijoiden harjoittelukaudet ovat keskimäärin CIMOn harjoittelijoita pidempiä.

5.2.3 Ammatti-identiteetti ja ammatillinen osaaminen

Kolmannes vastaajista ilmoitti, että harjoittelu oli vahvistanut heidän ammatti-identiteettiään melko paljon. Noin viidenneksen mielestä tällaista vaikutusta oli paljon, ja joidenkin mielestä (11,2 %) harjoittelulla oli ollut jopa erittäin suuri merkitys heidän ammatti-identiteetilleen. Avoimien vastausten perusteella harjoittelu on vahvistanut monien harjoittelijoiden käsityksiä heidän ammatinvalinnastaan. Toisaalta harjoittelukausi on myös saattanut osoittaa harjoittelijalle uusia suuntaviivoja ja jopa osoittaa itsestä uusia puolia. Ylipäätään vastauksissa painotettiin, että aika ulkomailla ja harjoittelujakauden kokemukset olivat peruuttamattomasti muovanneet nuoren ammatti-identiteettiä.

²⁰ Demos Helsingin CIMOn kanssa tekemän selvityksen mukaan monet työnantajat eivät pidä kansainvälistä kokemusta merkittävänä rekrytointikriteerinä. Samanaikaisesti työnantajat kuitenkin arvostavat työntekijöiltä niitä ominaisuuksia, joita on nimenomaan kansainvälisillä osajilla. (Siivonen 2013, 30–43.)

[Praktiken] [g]av absolut tillräckligt med självsäkerhet, så att man kände sig "tillräckligt kunnig" för att igen söka arbete i utlandet. Utlandserfarenheten som praktiken gav var ett nödvändigt belägg i min profil. Och det följande arbetet fick jag via de kontakter jag hade skapat under tiden på institutet. Min karriär skulle se helt annorlunda ut utan praktiktiden på institutet. (Harjoittelija)

"Harjoittelusta sai arvokasta työkokemusta ja [se] suuntasi omaa kiinnostustani entistä enemmän viestintätöihin. Lisäksi harjoittelun aikana loin kullannarvoisia kontakteja, joiden ansiosta sain seuraavan pysyvemmän työpaikkani (...). Kaiken kaikkiaan harjoitteluun kulttuuri-instituutissa on suhtauduttu erittäin positiivisesti töitä hakiessa. (Harjoittelija)

Yllä olevat lainaukset antavat viitettä siitä yleisemmästä käsityksestä, että tärkeinä harjoittelun anteina pidettiin kasvanutta itseluottamusta sekä kansainvälisessä toimintaympäristössä työskentelyn tarjoamia suhteita ja kokemuksia. Hyvä henki harjoittelupaikassa, mukaan lukien harjoittelijaan kohdistettu luottamus asioiden hoitamisessa, on tuottanut vahvoja onnen tunteita siitä, että selviää myös vaikeissa tilanteissa. Vastausten perusteella nämä kokemukset ovat vahvistaneet ja laventaneet harjoittelijan käsityksiä itsestään alansa ammattilaisena. Kuva omista vahvuuksista oli kirkastunut, ja käsitys siitä, että oli valinnut elämässään oman alansa voimistunut.

Koin pärjääväni, olevani arvostettu ja opin luottamaan taitoihini. (Harjoittelija)

Koin vahvasti että olen oikealla alalla ja hyvä siinä. (Harjoittelija)

Harjoittelijat arvostivat suuresti myös harjoittelun aikana solmittuja yhteyksiä. Kontaktien ja verkostojen osalta selvityksen yhteydessä tehdyt haastattelut paljastavat erään mielenkiintoisen seikan. Osa harjoittelijoista halusi ehdottomasti välttää kontaktien tarkastelua yksinkertaisesta hyötynäkökulmasta. "Kontaktit" ymmärrettiin ennemmin uusina tuttavuuksina ja ystävyyksinä tai sitten niillä viitattiin laajemmin uuteen tietoon työelämän rakenteista eli siitä, kuka alalla työskentelee missäkin ja minkälaisissa tehtävissä.

Mitä tulee harjoittelijoiden kykyihin ja taitoihin työskennellä erilaisissa hankkeissa, yli puolessa harjoitteluorganisaatioista katsottiin, että nämä valmiudet olivat parantuneet erittäin paljon ja melkein kaikkien muidenkin mielestä ainakin jonkin verran. Harjoittelijoiden oma näkemys on paljon maltillisempi ja monipuolisempi. Joukossa on myös vastaajia, joiden mukaan tällainen osaaminen ei merkittävästi parantunut, ja vain noin 17 prosenttia oli sitä mieltä, että projektiosaaminen oli kehittynyt erittäin paljon. Jälleen voi hyvin olla kyse paitsi erilaisista yksilöllisistä kokemuksista myös erilaisista työtehtävistä ja rooleista harjoittelun aikana.

Kaiken kaikkiaan vaikuttaa selvityksen aineiston perusteella siltä, että harjoittelu on tarjonnut erityisesti vastavalmistuneille tai opintojensa loppuvaiheessa olleille humanisteille ja yhteiskuntatieteilijöille erinomaisen mahdollisuuden kokeilla oman alan erilaisia työtehtäviä turvallisessa ympäristössä. Ulkomaanharjoittelu toimii siis tässä yhteydessä kohteena olevalle ihmisryhmälle juuri heidän elämäntilanteessaan erittäin tarkoituksenmukaisella tavalla.

Sain paljon arvokasta käytännön kokemusta kriittisessä vaiheessa juuri ennen valmistumistani. (Harjoittelija)

Tosin on myönnettävä, että kausi ulkomailla ei ole vahvistanut kaikkien harjoittelijoiden ammatti-identiteettiä. Vastaajien joukossa oli kohtalaisen paljon sekä sellaisia, joilla ei ollut asiasta vahvaa mielipidettä, että niitä, joiden mukaan vaikutus oli ollut vähäinen. Osa harjoittelijoista ei kokenut saaneensa riittävän haastavia työtehtäviä, ja lisäksi jotkut heistä ovat nimenomaan harjoittelun aikana havainneet, että valittu ala ei sittenkään ole heidän omansa. Näissäkin tapauksissa on toki ollut kyse oman ammatti-identiteetin kehittymisestä ja uravalinnan selkiytymisestä.

Ammatti-identiteetti ei ollut tässä opintojeni vaiheessa vielä selvillä, ja päädyin lopulta suuntautumaan eri alalle kuin kulttuurialalle. (Harjoittelija)

Harjoittelijoiden ammattitaitojen ja muun osaamisen kehittymisen osalta harjoitteluorganisaatioissa vallitsee hieman optimistisempi kuva kuin mitä harjoittelijat itse asiasta ajattelevat. Hieman yli viidennes (21,3 %) harjoittelijoista oli sitä mieltä, että harjoittelu oli kehittänyt heidän ammattiosaamistaan erittäin paljon, kun taas harjoitteluorganisaatioista tätä mieltä oli lähes puolet vastaajista (44 %). Tämä heijastanee jälleen näkökulmaeroa harjoitteluorganisaatioiden ja harjoittelijoiden välillä harjoittelun annista ja hyödyistä.

Ammatti-identiteettiin ja sen kehittymiseen liittyvissä asioissa osa vastauksista sisälsi vahvasti tunnepitoisia elementtejä, kun taas ammattitaitoa pohdittiin enemmän asiapohjalta. Asioiden koordinoitua, toimittamista, ongelmanratkaisua sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttöä koskevien uusien tietojen ja taitojen koettiin tukevan niitä sisällöllisiä valmiuksia, joita harjoittelijat olivat saaneet opintojensa aikana. Harjoittelijat pitivät oman ammatillisen osaamisensa kannalta merkityksellisinä heille annettujen työtehtävien monipuolisuutta, mahdollisuutta työskennellä itsenäisesti sekä keskittyä sellaisiin tehtäviin, jotka vastasivat heidän omia vahvuuksiaan. Lisäksi useissa vastauksissa korostettiin kielitaitojen kehittymistä, joka on etenkin kielitieteilijöille tärkeä asia mutta tärkeä myös monille muille. Olennainen kehittymisen osa-alue on myös sosiaaliset taidot ja valmiudet, joiden monet harjoittelijat katsoivat vahvistuneen harjoittelun aikana.

 Mina samarbetskunskaper förbättrades, mina sätt att formulera egna idéer, att brainstorma och att kommunicera förbättrades. (Harjoittelija)

 Työhöni kuului paljon asiakaspalvelutehtäviä, jotka vahvistivat vuorovaikutustaitojani. Lisäksi harjoittelussa oppi ja näki työyhteisön sisäistä (hyvin toimivaa) kommunikointia. (Harjoittelija)

 Opin viestimään kohteliaasti. (Harjoittelija)

5.2.4 Kokemuksia ulkomailta ja kielitaidon kohentumista

Kokonaisuutena arvioiden harjoittelun merkityksessä tärkeää roolia näyttävät ylipäättään kokemukset ulkomailla asumisesta ja työskentelystä. Harjoittelijoiden saamat kansainväliset kokemukset olivat useimmissa tapauksissa merkityksellisiä ja erittäin arvokkaita. Selvästi yli puolet (noin 63 %) entisistä harjoittelijoista ilmoitti harjoittelun muuttaneen tai ainakin syventäneen heidän tietojaan maasta, jossa he olivat harjoittelussa. Vaikka melko monet tunsivat jo entuudestaan asemamaata ja sen kulttuuria hakiessaan harjoitteluun, vastaajat kertoivat harjoittelun avanneen uusia näkökulmia erityisesti kyseisen maan työskentelyyn.

 Sain moniulotteisemman käsityksen Saksasta ja saksankielisestä Euroopasta kulttuuriyhteistyön saralla ja muutenkin saksalaisista kommunikaatio- ja työskentelytavoista. (Harjoittelija)

Tiedot kansainvälisistä ympyröistä eivät rajoittuneet ainoastaan harjoittelun asemamaahan ja sen kulttuuriin. Harjoittelun tarjoamien kansainvälisten kokemusten laajalle ulottuva arvo ja merkitys näkyvät selvästi seuraavassa lausunnossa:

 Praktiken ledde till ökat professionellt självförtroende vad gäller kulturproduktion utomlands, något som betydligt väldigt mycket för mig. Som ett resultat av det här ser jag nu hela världen som ett potentiellt arbetsfält, vilket jag inte gjorde innan praktiken. (Harjoittelija)

Ulkomailla harjoittelun merkitys ulottuu tietenkin laajemmalle kuin vain työntekoon liittyviin kysymyksiin. Toisessa kulttuurissa asuminen ja eläminen koetaan harjoittelijoiden keskuudessa kokonaisuutena, joka saa ihmisen ajattelemaan elämää ja olemassaoloa ylipäänsä sekä myös omia tapoja ja tottumuksia uudesta näkökulmasta käsin.

Mielestäni harjoittelu oli erittäin arvokas kokemus, ja [se] kasvatti kiinnostustani työskennellä tulevaisuudessakin ulkomailla. Instituutissa harjoittelun tekeminen on kahden kulttuurin rajamailla olemista; tavallaan on tuttujen ja turvallisten asioiden kanssa tekemisissä, mutta kuitenkin samalla tutustuu myös toisen maan työkulttuuriin ja tapoihin. (Harjoittelija)

Kokemukset eivät tässäkään mielessä olleet aina yksinomaan miellyttäviä, ja erilaisia kulttuurien yhteentörmäyksiä esiintyi yleisesti. Joissain tapauksissa harjoittelijat joutuivat kohtaamaan paikallisen kulttuurin vähemmän miellyttäviä puolia, kuten raskasta ja toimimatonta byrokratiaa sekä myös poliittisia levottomuuksia. Kansainvälisessä ympäristössä työskentelyn tuottamien arvokkaiden kokemusten lisäksi vastauksista voi sekä suoraan että rivien välistä lukea myös ulkomailla oleskelun aikaansaamia uusia näkemyksiä kotimaasta.

Opin myös miltä Suomi, suomalainen kulttuuri ja suomalaiset tavat voivat näyttää ulkoapäin katsottuna. (Harjoittelija)

Kun harjoittelijoilta kysyttiin harjoittelun merkitystä elämän eri osa-alueilla, kaikista korkeimmat vastausprosentit löytyivät kielitaitojen paranemisen kohdalta. Runsaan neljänneksen (28,1 %) mielestä harjoittelu oli parantanut heidän kielitaitojaan erittäin paljon ja yli kolmanneksen (36,0 %) mielestä taidot olivat parantuneet paljon (noin 20 % melko paljon). Miltei kaikilla kielitaidot olivat kohentuneet ainakin jonkin verran.

Harjoittelu oli tehokas ja täydellinen kielikylpy. Puhuin ja kirjoitin muutamassa kuukaudessa sujuvaa viroa. Taustalla oli toki jo muutama kuukausi viron opintoja Suomessa. (Harjoittelija)

Vastausten perusteella harjoittelijat ovat englannin lisäksi käyttäneet ainakin yhtä muuta kieltä, joka useimmissa tapauksissa on ollut asemamaan kieli. Vaikka englannin kieli näyttää olevan yhä enemmän pääroolissa kansainvälisissä tehtävissä – kuten harjoitteluorganisaatioiden kielitaitovaatimukset edellä antoivat ymmärtää – tarjoaa harjoittelu kuitenkin useimmille siihen osallistuville kielen oppimisen osalta monipuolisen vaiheen elämässä. Vastaajat korostivat, että kielitaitojen paraneminen oli itsestä kiinni, ja suurimmalla osalla heistä tuntui olevan intoa käyttää vieraita kieliä myös arjessa.

Jotkut olivat osallistuneet harjoittelun aikana erillisille kielikursseille. Niissä tapauksissa, joissa harjoittelija kertoi jättäneensä kielitaidon kehittämisen vähemmälle, syy oli yleensä se, että työskentelykieli oli harjoittelun aikana suomi. Vaikka asiaa ei aina niin suoraan sanota, vaikuttaa siltä, että nimenomaan kielitaidon kartuttaminen ja kehittäminen motivoi monia hakeutumaan harjoitteluun ulkomaille. Tämä on ilmeistä ainakin kielitieteilijöiden tapauksessa, koska heillä ammatillinen pätevyys perustuu suurelta osin kielitaitoon.

Jag hade möjligheten att brett utnyttja finska, svenska (nordiska) och engelska i arbetslivet och studera och använda speciellt franska men även tyska privat. (Harjoittelija)

Mutta kieli aiheutti myös hankalia tilanteita, etenkin niissä tapauksissa, joissa perustiedot asemamaan kielessä tai kielissä eivät olleet riittävän hyviä ja harjoittelija joutui pärjäämään työssään omilla valmiuksillaan. Joskus kuitenkin nimenomaan selviäminen näistä vaikeuksista on tuottanut erittäin arvokkaita myönteisiä kokemuksia.

Jouduin harjoittelun aikana aikamoiseen kielikylpyyn. Työskentelin norjankielisessä ympäristössä, vaikka en osannut kyseistä kieltä lainkaan. En edelleenkään osaa norjaa, mutta opin luovimaan sillä kielitaidolla joka minulla jo oli. (Harjoittelija)

5.2.5 Opinnot

Suurin osa harjoittelijoiden vastauksista kertoo myös siitä, että harjoittelulla on ollut myönteinen vaikutus heidän opintoihinsa. Tässä kohtaa tilastoja kuitenkin vääristää se seikka, että varsin monet harjoittelijat olivat jo valmistuneet ollessaan harjoittelussa.²¹ Noin puolet harjoittelijoista vastasi, että harjoittelu oli tukenut opintoja joko erittäin paljon (23,9 %) tai paljon (27,3 %). Avoimet vastaukset paljastavat samalla jotain olennaista humanististen ja yhteiskuntatieteellisten opintojen suhteesta työelämään. Noin puolet kaikista tyytyväisimmistä vastaajista kertoi tässä kohtaa työhön liittyvistä hyödyistä, vaikka kysymys koski erityisesti vaikutusta opintoihin.

Sain harjoittelusta merkittävää työkokemusta (toki minulla oli jo työkokemusta jo aiemmin), verkostoja, sekä kansainvälistä kokemusta. Uskon, että ulkomailla työskentely on myös tulevaisuudessa yksi valttikortti työllistymiselle. (Harjoittelija)

Vastausten voi ajatella kertovan jotain välimatkasta opintojen sisällön ja työelämän välillä. Vaikka harjoittelu ikään kuin kuroo kuilua umpeen, voi aineiston perusteella muodostaa käsityksen tietyistä ongelmista kytkeä harjoittelu ja opinnot yhteen. Yhteys opintojen ja työskentelyn välillä oli selvempi kielitieteilijöillä sekä niillä, joiden harjoittelukokemukset tukivat heidän lopputyötään tai inspiroivat jatko-opintoihin.

Innehållet i praktiken stödde bra innehållet i mina studier och jag skrev även min pro gradu -avhandling om kontorets arbetsfält. (Harjoittelija)

Työskentelin harjoittelun aikana omaa alaani koskevassa raportointitehtävässä. Harjoittelu tuki myös myöhempiä suuntautumistani kulttuuripolitiikan opintoihin. (Harjoittelija)

6 PÄATELMÄT JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

6.1 Päätelmät

Tämän selvityksen tarkoituksena on ollut lisätä tietoa harjoittelusta Suomen ulkomailla olevissa kulttuuri- ja tiedeinstituuteissa sekä Svenska kulturfondenin muissa harjoittelusopimuskumppaneissa.²² Erityisesti on haluttu saada vastauksia harjoitteluvaihdon merkityksestä niin harjoittelijoille kuin harjoitteluorganisaatioille. Selvityksen täsmällisemmät kysymykset ovat olleet seuraavat:

- Minkälaisista määristä on kyse, kun tarkastellaan harjoittelijoita ja harjoittelua Suomen ulkomailla olevissa kulttuuri- ja tiedeinstituuteissa sekä Svenska kulturfondenin muissa sopimuskumppaneissa?
- Minkälaisia harjoittelijat ovat opiskelutaustansa ja muiden taustatekijöiden osalta?
- Miten harjoittelu toteutuu käytännössä?
- Kuinka harjoitteluorganisaatioissa koetaan harjoittelijoiden rooli ja merkitys?
- Minkälaisia valmiuksia harjoittelu antaa työelämään ja mitä muuta merkitystä harjoittelulla on harjoittelijoille?
- Millä tavalla harjoittelijoiden ja harjoitteluorganisaation välistä suhdetta voitaisiin parantaa sen jälkeen, kun harjoittelu on päättynyt?

Tarkastelussa olleissa organisaatioissa on tällä hetkellä vuosittain noin 75 harjoittelijaa. Selvityksen kohteena olleiden kymmenen vuoden aikana harjoittelijoita on tullut CIMOn ja Kulturfondenin kautta yli neljäsataa henkilöä. Harjoittelijoiden määrä on pysynyt melko tasaisena. Vuonna 2013 heitä oli enimmillään jopa 14 henkilöä yhdessä harjoittelupaikassa (toisessa instituutissa 12), mutta monissa harjoitteluorganisaatioissa heitä on ollut kolme tai vähemmän. Harjoittelijakaudet vaihtelevat 3 kuukaudesta 11 kuukauteen. Kulttuuri- ja tiedeinstituuteissa yhteenlaskettu harjoittelukuukausien määrä oli 379, minkä lisäksi Kulturfondenin muissa yhteistyötahoissa oli vuonna 2013 yhteensä 33 harjoittelukuukautta.

Harjoittelijoita ei siten vuotta kohden laskettuna ole kovin paljon, eikä joidenkin lyhyiden harjoitteluajanjaksojen vuoksi niistä kerry kovin suurta määrää harjoittelukuukausia. Vuodesta toiseen toistuvana käytäntönä näissä organisaatioissa tapahtuvan harjoittelun kautta kulkee kuitenkin suuri määrä opiskelijoita ja vasta valmistuneita nuoria. Lisäksi harjoittelijat muodostavat suhteellisesti ottaen merkittävän osan esimerkiksi kulttuuri- ja tiedeinstituuttien koko henkilökunnasta, koska useimmat instituutit ovat kooltaan varsin pieniä.

Tämän kyselyn perusteella suurin osa harjoittelijoista oli yliopisto-opiskelijoita tai yliopistosta vasta valmistuneita. Kulturfondenin kautta tulleet harjoittelijat edustivat säätiön toimintaperiaatteita heijastaen hieman laajempaa ja monimuotoisempaa taustaa kuin CIMOn harjoittelijat, joista selvä enemmistö oli filosofian maistereita. Harjoitteluorganisaatioissa akateemista yleissivistystä pidettiin etuna mutta myös ammattikorkeakouluissa opiskelevien tai niistä valmistuneiden katsottiin soveltuvan erilaisiin tehtäviin.

Harjoittelijoista monilla on opiskelutausta siinä kielessä, johon harjoitteluorganisaation sijainti kytkeytyy. Kielitaitoja pidettiin monissa harjoitteluorganisaatioissa tehtävien suorittamisen kannalta tärkeinä, ja asemamaan kielen/kielten lisäksi englannin osaaminen on miltei kaikkialla olennaista. Joissain tapauksissa opinnot kytkeytyvät laajemmin kyseiseen yhteiskuntaan tai laajempaan kulttuuriin, kuten Suomen Lähi-idän instituutissa. Osalla kulttuuri-instituuteista on melko tarkasti rajattu profiili, minkä johdosta sinne hakee ja sinne valitaan ennen muuta näiden alojen opiskelijoita ja osaajia.

Harjoitteluorganisaatioiden edustajien mukaan harjoittelijoiden tärkeitä ominaisuuksia olivat aloitteellisuus ja rohkeus sekä hyvät sosiaaliset ja organisatoriset taidot. Sosiaalisen median hallitsemista sekä ylipäätään tietoteknistä osaamista korostettiin niin ikään. Tämä liittyy vahvasti siihen, että monilla harjoittelijoilla oli suoritettavanaan viestintään liittyviä tehtäviä. Aikaisempi oleskelu tai työskentely ulkomailla katsottiin eduksi, mutta hieman epäillen

²² Vuonna 2013 nämä olivat Aibolandin museo Haapsalussa, Pohjoismaiden ministerineuvoston toimisto Pietarissa, Skandinaviska förenings konstnärshus Roomassa, Suomen Kuntaliiton toimisto Brysselissä, Reykjavik Arts Festival sekä Scandinavia House New Yorkissa.

suhtauduttiin sellaisiin opiskelijoihin, jotka olivat matkustelleet paljon kuitenkin valmistumatta. Vaikka aikaisempaa kokemusta usein arvostettiin, joissain vastauksissa myös korostettiin, että harjoitteluun tullaan nimenomaan oppimaan ja hankkimaan kokemuksia. Oikea asenne oli siis kaikista tärkein asia. Näin asian kokivat myös monet selvityksen entisistä harjoittelijoista.

Harjoittelu alkaa harjoittelijoiden valinnasta, jossa CIMOlla ja Kulturfondenilla on hieman toisistaan poikkeavat käytännöt, ennen muuta siinä että Kulturfonden haastattelee harjoittelijat yhdessä kohdeorganisaation edustajan kanssa. Kulturfonden tarjoaa harjoittelijoille myös pääsääntöisesti pidempiä harjoittelujaksoja, ja heidän harjoittelijalle maksamansa apuraha on jonkin verran CIMOn apurahaa suurempi.

Harjoitteluorganisaatioissa oltiin varsin tyytyväisiä yhteistyöhön molempien rahoittajaorganisaatioiden kanssa, joskin kyselyssä esitettiin myös kehittämisehdotuksia. Nämä koskivat ennen muuta tiedottamista sekä harjoittelujaksojen pituutta; 3–5 kuukautta pitkiä jaksoja pidettiin yleensä liian lyhyinä. Kulturfondenin joustaviksi koetut käytännöt keräsivät kehuja. Myös harjoittelijoiden mielestä yhteistyö CIMOn ja Kulturfondenin kanssa on useimmiten sujunut hyvin tai jopa erittäin hyvin.

Suurempia eroja löytyy suhtautumisessa siihen, miten harjoittelijoiden perehdytys toteutetaan. Siinä missä kulttuuri- ja tiedeinstituuteissa sekä Kulturfondenin muissa harjoittelusopimuskumppaneissa oltiin tyytyväisiä omaan osuuteen harjoittelijoiden perehdyttämisessä, ilmeni harjoittelijoiden vastauksissa myös kritiikkiä. Perehdytystä toivottiin alusta pitäen enemmän ja sen haluttaisiin olevan konkreettisempaa. Kokonaisuutena tarkastellen suuri osa harjoittelijoista katsoi perehdytyksenkin kuitenkin sujuneen vähintään melko hyvin.

Useimmilla harjoittelijoilla on ollut monia työtehtäviä. Avustaminen tiede- ja kulttuurihankkeissa oli yleistä, samoin erilaiset tiedotus- ja viestintätehtävät. Miltei kaikilla harjoittelijoilla oli ollut joitain toimistotehtäviä. Tiedeinstituuteissa on myös ollut paljon tutkimushankkeisiin liittyviä avustavia tehtäviä. Kaikkineen tehtävien kirjo on aika laaja, mikä heijastaa sekä tarkasteltavana olleiden tahojen monimuotoisuutta että harjoittelijoiden erilaisia kompetensseja. Varsinkin pienimmissä paikoissa joutuu (tai pääsee) tekemään hyvin erilaisia asioita.

Jotkut harjoittelijoista ovat päässeet vaikuttamaan itse omiin työtehtäviinsä, kun taas toisille tehtävän kuvaus on tullut enemmän annettuna, mahdollisesti siinä muodossa, joka on ollut harjoittelijan toimenkuva organisaatiossa jo kauan aikaa. Eroja on myös siinä, kuinka paljon itsenäisyyttä ja omaa vastuuta harjoittelijoille on annettu. Jotkut nuorista ovat olleet kirjaimellisesti ”harjoittelijoita”, toiset taas lähempänä ”tavallisia työntekijöitä”. Harjoittelu muodostaa siis työnteon näkökulmasta hyvin kirjavan kokonaisuuden.

Harjoittelukokemuksen kannalta olennaisena voi pitää myös aikaa työnteon ulkopuolella. Monissa tapauksissa työajan ja vapaa-ajan erottaminen toisistaan ei ollut selvää, koska osa työtehtävistä sijoittui esimerkiksi kulttuuritilaisuuksien johdosta iltaan ja/tai viikonloppuihin. Taiteesta ja kulttuurista nauttiva ihminen ei myöskään irtaudu täysin työstään kulttuuri-instituutissa käydessään paikallisessa teatterissa tai galleriassa. Harjoittelun luonnetta eräänlaisena kokonaiselämyksenä korostaa myös se, että työyhteisö on usein viettänyt myös vapaa-ajalla aikaa yhdessä. Monia kestäviä ystävyysuhteita on luotu harjoittelujen aikana.

Sekä harjoittelijoiden että harjoitteluorganisaatioiden edustajien keskuudessa vallitsee yleinen käsitys, jonka mukaan harjoittelu on kaiken kaikkiaan hyvin myönteinen ja tärkeä käytäntö. Useimmille harjoitteluorganisaatioille harjoittelu on pelkästään niiden pienen koon vuoksi kullannarvoinen resurssi, jota ilman monet niistä joutuisivat merkittävästi supistamaan toimintaansa. Tosin jotkut vastaajat korostivat, että varsinaiset toiminnan tulokset täytyy kuitenkin kyetä saavuttamaan myös omin voimin.

Toisaalta harjoitteluorganisaatioiden keskuudesta löytyy myös sellaista käsitystä, että näillä tahoilla on harjoittelun kautta eräänlainen yhteiskunnallisen hyväntekijän rooli, johon kuuluu tulevaisuuden vaikuttajien ja muiden toimi-

joiden kouluttaminen aina vain kansainvälistyville yhteiskunnallisen sekä tiede-, taide- ja kulttuuritoiminnan kentille. Harjoittelulla on siten harjoittelijan ja harjoitteluorganisaation hyötyjen lisäksi myös laajempi yhteiskunnallinen merkitys. Tämä vaikutus syntyy myös sitä kautta, että harjoittelussa olleet ovat kyenneet kehittämään osaamistaan ja luomaan tärkeitä suhteita sekä ihmisiin että eri instituutioihin.

Tähän tehtävään monet organisaatioiden edustajista katsoivatkin heidän instituutionsa soveltuvan hyvin. Luottamus omaan toimintaan ja organisaation merkitykseen luo myönteisen työskentelykulttuurin ja -ilmapiirin, joka sai kiitosta myös harjoittelijoilta.

Mielestäni on tärkeää, että opiskelijoille ja vastavalmistuneille tarjotaan harjoittelupaikkoja. Uskon, että työnantajat saavat siten parempia työntekijöitä. (Harjoittelija)

Harjoittelijan näkökulmasta katsottuna harjoittelu näyttäytyy merkityksellisenä kokonaisuutena, joka sisältää muutakin kuin vain työnteon harjoittelupaikassa ja toiseikkojen ja asiapitoisten huomioiden lisäksi myös tunnepitoisia muistoja ja kokemuksia. Osa harjoittelijoista on kokenut harjoittelun olleen hyvin tärkeä vaihe heidän elämässään, ja vastaajien joukossa on myös niitä, jotka pitävät sitä yhtenä elämänsä käännekohtana.

Harjoittelun merkitys on miltei poikkeuksetta myönteinen, joskin mukaan mahtuu myös pettymyksiä ja turhautumista. Useimpien harjoittelijoiden odotukset täyttyivät, ja joskus kokemukset ovat jopa ylittäneet ne. Luottamus harjoittelijaa kohtaan, monipuoliset työtehtävät, riittävä mutta ei kohtuuton itsenäisyys ja sopiva määrä vastuuta luovat edellytykset onnistuneelle harjoittelulle, jonka aikana karttuvat myös monet käytännön tiedot ja taidot.

Kun on kyse harjoittelusta ulkomailla, on selvää, että harjoittelun merkitysten joukossa kielitaitojen karttuminen on aivan oma lukunsa, samoin tietojen ja kokemusten saaminen siitä työskentelymaasta ja -kaupungista. Vaikka monilla on ollut jo ennakkoon tietoa esimerkiksi opintojen perusteella, tuottaa asuminen ja työskentely vieraassa maassa ja kulttuurissa kuitenkin uutta ja syvällisempää tietoa. Samalla harjoittelija oppii katsomaan omaa maataan sekä ehkä myös itseään ja asenteitaan ja käytäntöjään uusin silmin. Kielitaitojen osalta kyse on nimenomaan vieraan kielen käytön paremmasta hallinnasta. Moni äidinkieleltään ruotsinkielinen on myös harjoittelussa oppinut paremmin suomea.

Harjoittelulla on ollut myönteistä vaikutusta myös harjoittelijoiden myöhemmälle työelämälle. Ammatti-identiteetti on selkeytynyt, joskin joissain tapauksissa harjoittelija on myös voinut todeta olevansa väärällä alalla. Vastanneista melko monet olivat työllistyneet ainakin joksikin aikaa harjoittelupaikkaansa myös varsinaisena työntekijänä, ja huomattavan moni oli saanut myöhemmin muuten työpaikan omalta alalta.

Tämän selvityksen perusteella myöhemmät työnantajat eivät kuitenkaan ole läheskään aina arvostaneet harjoittelukokemusta. Johtuuko tämä siitä, että harjoittelua ulkomailla ei todellakaan arvosteta, vai siitä, ettei asia ole tullut koskaan sillä lailla puheeksi, että arvostus tai sen puute todella tiedetään, jää tässä yhteydessä vastaamatta. Asia voisi olla jatkoselvityksen arvoinen.

6.2 Kehittämisehdotukset

Selvityksen kohteena olleissa Suomen ulkomailla sijaitsevilla kulttuuri- ja tiedeinstituuteissa ja Kulturfondenin muissa sopimuskumppaneissa ei ilmene mitään suuria harjoitteluun liittyviä ongelmia, joiden ratkaisemiseen olisi syytä ryhtyä välittömästi. Selvitys nostaa kuitenkin esille joitain asioita, joihin on syytä kiinnittää huomiota, erityisesti niissä harjoittelupaikoissa, joissa nämä kysymykset ja ongelmat tunnistetaan.

Varsinkin lyhyelle harjoitteluajanjaksolle saapuva nuori haluaisi mielellään tietää mahdollisimman pian, mikä on hänen asemansa ja työtehtävänsä sekä saada mahdollisimman konkreettisen ja tehokkaan perehdytyksen näihin

tehtäviin. Epätietoisuus tilanteesta luo tehottomuutta ja pahimmassa tapauksessa syö työskentelymotivaatiota ja muutenkin heikentää ilmapiiriä. Aika monissa tapauksissa epäselvyydet ovat tosin ratkenneet kohtuullisen nopeasti.

Joissain tapauksissa harjoittelijalle on kuitenkin jäänyt alun epäselvyyksistä tai perehdytyksen vähyydestä johtuvia huonoja kokemuksia, eikä harjoittelusta ole saatu niin suurta molemminpuolista hyötyä kuin suotuisissa olosuhteissa olisi ollut mahdollista. Pienissä organisaatioissa harjoittelijan opastaminen ja muu perehdytys koetaan helposti aikaa vieväksi. Tästä syystä kannattaisi luoda systemaattisia käytäntöjä, jotka olisivat helposti toistettavissa uuden harjoittelijan tullessa taloon. Harjoittelun jaksottaminen niin, että heitä tulisi samalla kertaa useampia ja/tai niin, että edellinen harjoittelija voi perehdyttää seuraajaansa, tarjoavat ainakin joitain ratkaisumahdollisuuksia.

Nykynuoret ovat usein myös eteenpäin pyrkiviä ja halukkaita kehittämään itseään. Yleinen turhautumisen syy harjoittelun yhteydessä oli se, että työtehtäviä ei ollut tarpeeksi tai niitä ei koettu riittävän haastaviksi tai kehittäviksi. Joissain tapauksissa voi tietenkin olla, että harjoittelijalla on turhan vahva käsitys omasta osaamisestaan tai hän ei täysin ymmärrä harjoitteluorganisaation toiminnan luonnetta. Harjoittelijan tullessa taloon on kuitenkin syytä selvittää kunnolla hänen kiinnostuksensa ja taitonsa ja vastata odotuksiin mahdollisimman hyvin.

On myös ilmeistä, että harjoitteluajanjakson kannattaisi olla pidempi kuin se 3–5 kuukautta, mikä se tällä hetkellä lyhimmillään on. Tässä asiassa, samoin kuin yhtä lailla ymmärrettävässä toiveessa harjoitteluapurahan nostamisesta riittäväle tasolle varsinkin elinkustannuksiltaan kalliissa kaupungeissa, tilanteen korjaaminen riippuu harjoitteluohjelman yleisistä resursseista ja niiden kohdentamisen periaatteista. Näiden kysymysten huomioon ottaminen on ennen muuta CIMOn ja Svenska kulturfondenin asia.

Niin ikään harjoittelun rahoittajien suuntaan kohdistuu se toive, että CIMO ja Kulturfonden antaisivat enemmän tukea harjoittelupaikassa tapahtuvalle kielienopetukselle. Selvityksen yhteydessä tehtiin konkreettinen ehdotus, jonka mukaan kielikurssin pitäisi kuulua harjoitteluun. Ehdotuksen taustalla on näkemys, jonka mukaan parempi kielitaito vahvistaisi harjoittelusta saatavia hyötyjä eri osapuolille. Näin varmasti myös on. Harjoitteluorganisaatiot voisivat vaihtaa tietoa siitä, minkälaiset kielienopetuksen mallit ovat kustannustehokkaita ja muuten tarkoituksenmukaisia.

Harjoittelun jälkeinen yhteydenpito harjoittelijoiden ja harjoitteluorganisaatioiden välillä oli monimuotoista. Ääripäässä yhteyttä pidetään usein ja säännöllisesti tai sitten ei lainkaan. Kaikki entiset harjoittelijat eivät kaivanneet yhteydenpitoa, mutta ainakin tämän selvityksen vastaajien joukossa he kuuluivat vähemmistöön. Monilla niistä harjoittelijoista, joilla ei ollut myöhempää yhteyttä harjoittelupaikkaansa, toive ainakin jonkinlaisesta kontaktista oli olemassa. Harjoitteluorganisaatioiden keskuudessa voitaisiin jakaa kokemuksia hyvistä käytännöistä ja soveltaa niitä mahdollisuuksien mukaan myös niissä paikoissa, joista yhteydenpitojärjestelmä tällä hetkellä puuttuu.

Ylipäättään tämä selvitys osoitti, että määrällisten tilastojen kerääminen harjoittelun volyyminä Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituuteissa sekä Kulturfondenin muissa yhteistyökumppaneissa on yhä tarpeettoman hankalaa. CIMO ja Kulturfonden tarjoavat omalta osaltaan luotettavat tiedot, mutta vaikka näiden kahden tahon rahoittamat harjoittelijat muodostavatkin suurimman osan kaikista harjoittelijoista, se ei ole koko totuus. Ainakin kulttuuri- ja tiedeinstituuttiverkoston kannattaisi luoda omia tarpeitaan varten standardisoitu seurantajärjestelmä, jonka avulla kerran vuodessa kerättäisiin tiedot harjoittelijoista ja harjoittelusta. Vaiva olisi varmasti pienempi kuin luotettavasta tietopohjasta koitua hyöty.

Tässä selvityksessä tarkastellut harjoitteluorganisaatiot ovat luonteeltaan todellisia kontaktikumppuja, joiden yhteydenpito ulottuu paitsi Suomen ja asemamaan ja -paikan välille myös usealle eri tasolle ja osa-alueelle tieteen, taiteen ja kulttuurin yleiselle yhteiskunnalliselle, pohjoismaiselle, eurooppalaiselle ja globaalille ulottuvuudelle. Mahdollisuus toteuttaa harjoittelu tällaisessa paikassa tarkoittaa harjoittelijalle inhimillisen pääoman monenlaista kasvua. Se, että harjoittelu myös toteutuu onnistuneesti, edellyttää siihen panostamista, säännöllistä arvioimista ja tarpeen mukaan myös harjoittelujärjestelmän kehittämistä.

LÄHTEET

Kontkanen, Riina, Saukkonen, Pasi & Mitchell, Ritva. 2012. *Vientiä, vaihtoa, vaikuttavuutta. Selvitys kulttuuri- ja tiedeinstituuttien merkityksestä Suomelle*. Cuporen verkkojulkaisuja 12. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö, Helsinki.

Siivonen, Riku (toim.). 2013. *Piilotettu osaaminen. Emme tunnista nykyajan kansainvälisiä osaajia – mutta juuri heitä jokainen työnantaja tarvitsee muuttuvassa maailmassa*. Demos Helsinki & CIMO, Helsinki.